МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему «Міжнародні злиття та поглинання у сфері високих технологій»

Виконав: студент групи ЕМ20–2
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Охріменко М.Є.
Керівник: д. е. н., професор
Білозубенко В. С.

Дніпро – 2024

АНОТАЦІЯ

Охріменко М.Є. Міжнародні злиття та поглинання у галузі високих технологій. Дипломна робота за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2024.

Об'єкт дослідження – міжнародні злиття та поглинання у галузі високих технологій.

Предмет дослідження – тенденції, особливості розвитку міжнародних злиттів та поглианань у галузі високих технологій.

Мета роботи – аналіз тенденцій та особливостей розвитку міжнародних злиттів та поглинань у сфері високих технологій та розробка рекомендацій щодо удосконалення умов корпоративних інтеграційних процесів в Україні.

Методи дослідження. Вирішення поставлених завдань здійснювалися за допомогою використання загальнонаукових методів дослідження: абстрагування, аналізу та синтезу, узагальнення, аналогії, формалізації, спеціальні методи аналізу: структурний, компаративний, статистичний, логічний, стратегічного аналізу, графічний.

Виявлено ключові тенденції та виклики міжнародних злиттів і поглинань у сфері високих технологій, а також їх вплив на конкурентоспроможність та інноваційний розвиток підприємств.

Запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності інтеграційних процесів для підприємств та економіки України.

Одержані результати можуть бути використані під час викладання дисципліни «Міжнародні економічні відносини» для студентів спеціальності «Міжнародні економічні відносини» Університету митної справи та фінансів.

Дипломна робота складаються із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота викладена на 96 сторінках, містить 24 таблиці та 31 рисунок. Список використаних джерел містить 104 найменування.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ЗЛИТТЯ, ПОГЛИНАННЯ, ІНТЕГРАЦІЯ, ПРИЄДНАННЯ, ПРИДБАННЯ, КОНСОЛІДАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ВИСОКІ ТЕХНОЛОГІЇ, МІЖНАРОДНИЙ РИНОК КАПІТАЛУ, ФОНДОВИЙ РИНОК.

ABSTRACT

Okhrimenko M.E. International mergers and acquisitions in the field of high technology. Diploma thesis in specialty 292 International Economic Relations. – University of Customs and Finance, Dnipro, 2024.

Object of research – international mergers and acquisitions in the field of high technology.

Subject of research – trends, features of the development of international mergers and acquisitions in the field of high technology.

The purpose of the work is the analysis of trends and features of the development of international mergers and acquisitions in the field of high technologies and the development of recommendations for improving the conditions of corporate integration processes in Ukraine.

Research methods. The tasks were solved through the use of general scientific research methods: abstraction, analysis and synthesis, generalization, analogy, formalization, special methods of analysis: structural, comparative, statistical, logical, strategic analysis, graphical.The key trends and challenges of international mergers and acquisitions in the field of high technology, as well as their impact on the competitiveness and innovative development of enterprises are identified.

Recommendations for improving the efficiency of integration processes for enterprises and the economy of Ukraine are proposed.

The results obtained can be used in teaching the disciplines “International Economic Relations” and “International Economics” for students majoring in “International Economic Relations” at the University of Customs and Finance.

The thesis consists of an introduction, 3 chapters, conclusions, and a list of references. The work is set out on 96 pages, contains 24 tables and 31 figures. The list of references includes 104 items.

KEYWORDS: MERGERS, ACQUISITIONS, INTEGRATION, CONSOLIDATION, GLOBALIZATION, HIGH TECHNOLOGIES, INTERNATIONAL CAPITAL MARKET, STOCK MARKET.

ЗМІСТ

ВСТУП 6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ 10
1.1. Сутність, цілі та види злиттів та поглинань бізнесу 10
1.2. Особливості міжнародних злиттів та поглинань бізнесу 27
1.3. Сутність високих технологій та особливості розвитку високотехнологічного сектору в умовах глобалізації 35
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1 40
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОЦЕССІВ МІЖНАРОДНИХ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ У СФЕРІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ 41
2.1. Аналіз основних показники міжнародних злиттів та поглинань на світовому рівні 41
2.2. Міжнародні злиття та поглинання в сфері високих технологій 54
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2 67
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ КОМПАНІЙ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ 68
3.1. Аналіз національних та міжнародних процесів злиття та поглинання в Україні 68
3.2. Рекомендації щодо активізації інтеграційних процесів у високотехнологічному секторі в Україні 76
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3 83
ВИСНОВКИ 84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 87

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ЗіП – злиття та поглинання;

ТНК – транснаціональні корпорації;

МНК – мультинаціональні корпорації;

МРК – міжнародний ринок капіталу;

МрК – міжанродний рух капіталу;

ВТ – високі технології;

НДДКР – науково–дослідні та дослідно–конструкторські роботи;

ЕМЕА – регіон, який включає Європу, Близький Схід та Африку;

АТОП – аерокосмічна та оборонна промисловість;

ФР – фондовий ринок.

ВСТУП

Міжнародні злиття та поглинання у галузі високих технологій містять в собі значний вплив на глобальну економіку та науково–технічний прогрес. Такі процеси сприяють прискоренню інновацій, інтеграції новітніх розробок та підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Для науки це важливо, оскільки об'єднання ресурсів та знань різних компаній часто призводить до створення проривних технологій та сприяє поширенню провідних практик. На міжнародному рівні злиття та поглинання впливають на економіки всіх країн, сприяючи створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та підвищенню ефективності виробництва. Підприємства отримують доступ до нових ринків, технологій і капіталу, що дозволяє їм розширювати свою діяльність та покращувати якість продукції.

Для України тема міжнародних злиттів та поглинань у високотехнологічному секторі є особливо актуальною. Українські підприємства мають значний потенціал, але стикаються із великою кількістю проблем у сфері ІТ, авіації, космічних технологій тощо. Інтеграція з міжнародними компаніями дозволяє залучати іноземні інвестиції, отримувати, спільно розробляти та впроваджувати передові технології та методи управління, що сприяє зростанню економіки та зміцненню позицій країни на світовому ринку. Також ці процеси можуть сприяти розвитку науково–дослідної бази, підготовці висококваліфікованих кадрів та підвищенню інноваційного потенціалу українських підприємств.

Істотний внесок у формуванні теорії процесів злиття та поглинання здійснили такі зарубіжні науковці як Б. Маніш, Е. Мікаель, К. Георгіус, Дж. Хорне, М. Джон, Дж. Шерман. Серед українських фахівців, які працювали над інтеграціями злитя та поглинання, слід зазначити М. Табахарнюк, Ю. Петленка, І. Максименко, С. Сіденко, С Станіславович, О. Кириниченко.

Метою дослідження є аналіз тенденцій та особливостей розвитку міжнародних злиттів та поглинань у сфері високих технологій та розробка рекомендацій щодо удосконалення умов корпоративних інтеграційних процесів в Україні.

Поставлена мета досягається шляхом вирішення таких завдань дослідження:

- визначити сутність, цілі та види злиттів та поглинань бізнесу;
- виявити основні особливості ведення угод злиття та поглинання;
- визначити сутність поняття високих технологій та особливості розвитку сектору;
- здійснити аналіз основних показників міжнародних злиттів та поглинань на світовому рівні;
- зробити аналіз основних показників міжнародних інтеграцій ЗіП у секторі високих технологій;
- проаналізувати основні показники національних та міжнародних ЗіП в Україні;
- запропонувати рекомендації щодо активізації інтеграційних процесів у високотехнологічному секторі в Україні.

Об'єкт дослідження – міжнародні злиття та поглинання у галузі високих технологій.

Предмет дослідження – тенденції та особливості розвитку міжнародних злиттів та поглинань у галузі високих технологій.

Методи дослідження. Вирішення поставлених завдань здійснювалися за допомогою використання загальнонаукових методів дослідження: абстрагування, аналізу і синтезу, узагальнення, аналогії, формалізації, а також спеціальні методи аналізу: структурний, функціональний, статистичний, логічний, стратегічного аналізу, графічний.

Теоретичною основою дослідження стали фундаментальні поняття,

представлені в класичних і сучасних працях вчених, міжнародних організацій, матеріалах наукових конференцій, наукових статей тощо.

Інформаційну базу дослідження становлять дані міжнародної професійної асоціації IMMA; найбільші у світі міжнародні агенції фінансової інформації: Reuters та Bloomberg; міжнародної аудит–консалтингової корпорації KPMG.

Практичне значення одержаних результатів – результати дослідження можуть бути використані під час викладання дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна економіка» для студентів спеціальності «Міжнародні економічні відносини» Університету митної справи та фінансів.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Перший розділ присвячений теоретичним основам: визначенню сутності основних понять роботи: злиття, поглинання, високі технології, міжнародний ринок капіталу тощо. Розглядаються суб'єкти інтеграцій, їх основні види за різними ознаками. Частина розділу присвячена взаємозв'язку МРК та міжнародного руху капіталу з міжнародними ЗіП; частина – розглянуто роль ВТ як рушійної сили розвитку економіки за умов глобалізації. Розкрито класифікацію секторів за рівнем технологій по ОЕСР та детально розглянуто галузі секторів.

Другий розділ роботи присвячений аналізу та дослідженню основних показників інтеграційних процесів ЗіП: кількості та вартості міжнародних ЗіП, їх інвестицій, кількості та вартості ворожих/дружніх поглинань, кількості та вартості інвестицій угод ЗіП. Також проаналізовано галузеву та географічну структуру міжнародних ЗіП. Розглядаються найбільші міжнародні ЗіП. Друга частина розділу – дослідження основних показників динаміки кількості та вартості міжнародних ЗіП вже конкретно сектору ВТ.

Третій розділ роботи присвячений аналізу поточного стану

інтеграційних процесів ЗіП України як на національному, так і на міжнародному рівні: оцінка динаміки розвитку інтеграцій ЗіП та галузева їх статистика (визначення основних тенденцій в інтеграційних процесах). Також надаються ключові рекомендації щодо покращення інвестиційного клімату та розвитку фондового ринку в Україні, як передумови активізації інтеграційних процесів у високотехнологічному секторі.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ

1.1. Сутність, цілі та види злиттів та поглинань бізнесу

В сучасних реаліях, в умовах глобалізації, яка базується на багатьох факторах та під впливом великої кількості процесів: інтеграцій, технологічних змін, фінансового регулювання та змін ролі держави в економіці – компанії намагаються підвищити ефективність виробництва і вийти на нові ринки збуту.

Один з таких процесів, які обирають компанії для підвищення своєї ефективності – міжнародні Злиття та Поглинання (далі – ЗіП; англ. “Merger and Acquisition” – “M&A”), що означають операції, під час яких компанії певним чином об’єднуються. Процеси ЗіП, з юридичної точки зору, містять в собі відмінності та не розглядаються як синоніми, бо передбачають різні порядки проведення та результат; з економічної точки зору ці процеси несуть спільну мету – бажання контролю більшої частини ринку [45].

Угоди ЗіП – складний та багатогранний процес. Питання, які виникають при процесі, є широкими: від оцінки вартості та структури угоди до податкового законодавства та законодавства про цінні папери. Галузі, на які впливає ця діяльність, також різноманітні: від банківської справи, до роздрібної торгівлі та охорони здоров'я [13, 90].

Поглинання – більш загальний термін, який означає передавання власності. Злиття – більш вузький термін для ознаки юридичної процедури, яка може рухатися слідом за поглинанням [17]. При поглинанні організація купує частину або цілий бізнес іншої. Злиття – юридична діяльність, при якій

дві або більше організацій об'єднуються, і лише одна фірма виживає як юридична особа (більше визначень поняття «злиття» табл. 1.1) [52, 58].

Таблиця 1.1 – Визначення поняття злиття компаній

Джерело	Визначення
[5]	Злиття – об'єднання майна, діяльності кількох компаній або поглинання однією з них інших. Капітал нової компанії дорівнює сумі капіталів усіх, що злилися.
[10]	Злиттям є будь–яке об'єднання гос. суб'єктів, результатом якого утвориться єдина економічна одиниця з двох/більше раніше існуючих структур.
[18]	Злиттям є процес припинення кількох акціонерних товариств, за якої ці товариства передають правонаступнику свої права, майно та обов'язки, а їх акціонери одержують замість акцій правопопередника акції товариства–правонаступника.
[26]	Злиття означає процес купівлі компанії, усі активи та зобов'язання якої поглинаються покупцем.
[48]	Злиттям в праві ЄС визнається об'єднання, яке позначається створенням в процесі нової компанії чи поглинанням компанією іншої.
[51]	Злиття означає процес, коли дві або більше компаній об'єднуються, в результаті чого створюється нова юридична особа. Всі компанії розпускаються; лише нова утворена продовжує діяльність.
[62]	Злиття – це об'єднання або консолідація компаній (дві або більше), як однакових за розміром, так і різних, в одну компанію.

Джерело: побудовано автором на основі джерел [5, 10, 18, 26, 48, 51, 62]

Важливо наголосити на тому, що наявна добровільність рівноправність у процесі злиття організацій, які беруть участь у процесі, але ця добровільність відноситься лише до акціонерів; в той час рівноправність в такому середовищі практично неможлива – одна з організацій буде мати переваги [17]. В чинному законодавстві України, а саме в ЦК та ГК України, щодо питання інтеграційних процесів та їх типів, то процедури досить врегульовані, але мають уривчасту характеристику. Щодо визначень процесу, то акти не містять в собі таких. Але, якщо ЦК України, містить в

собі визначення процесу та проведення інтеграцій юридичних осіб в формах ЗіП, не мають саме визначення таких форм реорганізацій, то ГК України до 07.07.2014 містив в собі ці визначення [6, 31].

Наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 59 ГК України, у разі злиття суб'єктів господарювання усі майнові права та обов'язки кожного з тих, хто бере участь у злитті, перенаправляються до такого суб'єкта господарювання, який заснувався внаслідок цього злиття. Згідно ч. 3 ст. 59 ГК України – у разі приєднання одного/кількох суб'єктів господарювання до іншого, то до останнього переходять майнові права та обов'язки приєднаних суб'єктів [6].

Через важливість процесів інтеграції як форми концентрації капіталу, що призводить до створення умов для монополізму, вони регулюються законодавствами держав, які орієнтуються на ринок. В праві ЄС «злиття» називають таке об'єднання, яке ділиться на його підвиди, які залежать від того, чи будується на основі цього нова компанія при процесі (merger) чи поглинається компанія іншою (acquisition) [48]. В праві Великої Британії маємо поняття "merger", яке позначає загалом довільний правовий різновид об'єднань/реорганізацій підприємств. В ст. 904 Company Acts 2006 пишеться, що злиття має будуватися наступними способами: «злиття шляхом поглинання» або «злиття шляхом створення нової компанії» [44]. Щодо законодавства США, то інтеграції двох/більше корпорацій визначаються термінами «злиття» та «консолідація». Відповідно до п. (а) (2) § 901 Закону про комерційні корпорації штату Нью–Йорк, під злиттям мається на увазі процес, де дві/більше організацій приєднуються в компанію, що вже існує та бере участь в інтеграції; консолідація ж визначається як така інтеграція, де дві або більше компаній концентруються в новій створеній в процесі компанії, яка спеціально створюється для цієї інтеграції, яка засновується на підставі договорів між компаніями, які беруть у цьому участь (рис 1.1) [38]. Схожі підходи є притаманними й для актів других штатів.

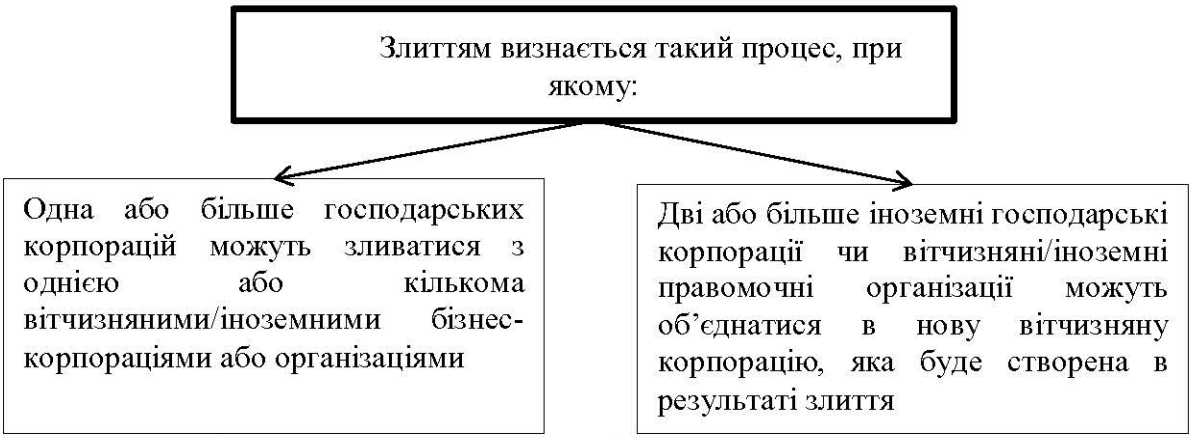

Рисунок 1.1 – Визначення сутності злиттів корпорацій відповідно до § 11.02 положень Модельного Акту про компанії США

Джерело: побудовано автором на основі джерела [72]

Різновиди злиття, передбачені Модельним Актом про компанії США, як ми можемо побачити: перший випадок процесу схожий до процесу приєднання, другий – на злиття за законодавством України.

Міжнародні поглинання, безумовно, є одним із найважливіших аспектів глобалізованої економіки, що визначається взаємодією між компаніями з різних країн для здійснення об'єднання та придбання. Цей процес відображає не лише економічну динаміку, але і глибокі зміни в структурі та стратегії міжнародного бізнесу. Перед тим як розглядати індивідуальні аспекти таких поглинань, корисно спочатку розглянути їх визначення та основні принципи функціонування. В національному законодавстві процес поглинання вважається видом побудови холдингових компаній, де один суб'єкт, що господарює, набуває контролю (шляхом придбання контрольного пакету акцій) над іншим господарюючим суб'єктом в процесі приватизації та корпоратизації [21]. Господарюючий суб'єкт, в цьому випадку, який поглинає, вважається холдинговою компанією (більше визначень табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Визначення поняття поглинання компаній

Джерело	Визначення
[6]	Поглинанням відповідно до ч. 1 ст. 50 є припинення одного або декількох підприємств з переданням згідно з актом усього майна, всіх прав та обов'язків іншому господарському товариству–правонаступнику.
[10]	Поглинання – об'єднання двох або декількох самостійних економічних одиниць, за якого поглинаюча зберігається і до неї переходять активи і зобов'язання юридичних осіб, що поглинаються.
[26]	Поглинання є процедурою передачі власності. Термін використовується з метою підкреслити домінуючу роль компанії–ініціатора, яка володіє могутнішим економічним потенціалом
[31]	Поглинання не розглядається як окремий вид інтеграції; являє собою підвид злиття та є операцію, де одна/більше компаній розформовуються та передають свої активи іншій компанії .
[38]	Поглинання не виділяється як самостійна форма реорганізації, позначає вид злиття: одна або більше компаній припиняють діяльність без процедури ліквідації та перенаправляють свої активи іншій компанії.
[51]	Поглинанням означає купівлю загалом всієї компанії/бізнесу або контрольного пакету акцій цієї компанії.
[65]	Поглинання – це операція з купівлі активів або акцій компанії: це можуть бути всі або частина акцій; а також ймовірне придбання підрозділу бізнесу.

Джерело: побудовано автором на основі джерел [6, 10, 26, 31, 38, 51, 65]

В Законі України «Про акціонерні товариства» визначень ЗіП (табл. 1.1), характеристика останніх – припинення акціонерного товариства. Якщо для приєднання акціонерної організації – це є справедливим; то при злитті, ознакою є не тільки припинення існування товариств, але й утворення нового. На відміну від Закону України «Про акціонерні товариства», Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» містить ці винятки (табл. 1.2) [20].

Тобто, термін «злиття», має на увазі процес, при якому йде приєднання однієї або декількох компаній до вже існуючої компанії, або утворення нової в результаті злиття (консолідація). «Поглинання» позначає дії з придбання контрольного пакету акцій та набуття прав власності корпорації. Корпорації

(юридичні особи, які створюються з метою здійснення комерційної діяльності) та фінансові інституції (установи, які надають різноманітні фінансові послуги) є ключовими суб'єктами міжнародних ЗіП. Тобто, найбільш впливовими суб'єктами міжнародних ЗіП є великі корпорації, які мають велику кількість ресурсів, фінансову стійкість та стратегічний інтерес (табл. 1.3). Такі суб'єкти разом будують мережу взаємодій, які визначають стратегії міжнародних ЗіП у глобальному бізнес–середовищі.

Таблиця 1.3 – Суб'єкти міжнародних процесів ЗіП

Суб'єкт	Означення/приклад	
Корпорації	Транснаціональні корпорації (ТНК)	компанії, які мають діяльність у різних країнах та здійснюють міжнародні операції; має прямий контроль над закордонними філіями
	Мультинаціональні корпорації МНК	компанії з глобальним охопленням, є кооперативним об'єднанням головних підприємств декількох країн; об'єднання капіталів фірм двох/більше країн
Фінансові інституції	банки, інвестиційні організації часто виступають як ключові учасники міжнародних ЗіП, надаючи фінансову підтримку та консультації з питань фінансування	

Джерело: побудовано автором на основі [46, 73]

В цілому, ТНК та МНК мають спільний характер міжнародної діяльності, проте їх відмінності полягають у масштабі, структурі, орієнтації та контролі, тобто: ТНК зазвичай мають ширше географічне охоплення; ТНК мають централізовану структуру, де дочірні підприємства їй підпорядковані. МНК більше децентралізації, відповідальність та влада делегується місцевим філіям. ТНК зазвичай мають глобальну орієнтацію, МНК можуть бути орієнтовані на конкретні регіональні або міжнародні ринки; також ТНК можуть мати більш складну структуру власності. Критеріями оцінки та класифікації процесу злиття є характер інтеграцій компаній, способи

об'єднання/придбання, механізм реалізації, умови злиття, ступінь привабливості, а також цілі та форми фінансування інтеграційної угоди (власні кошти/позики) тощо. Розглянемо основні із них.

Залежно вже від певного характеру злиттів (за стратегією їх об'єднання), розрізняють різні види цієї інтеграції (рис. 1.2).

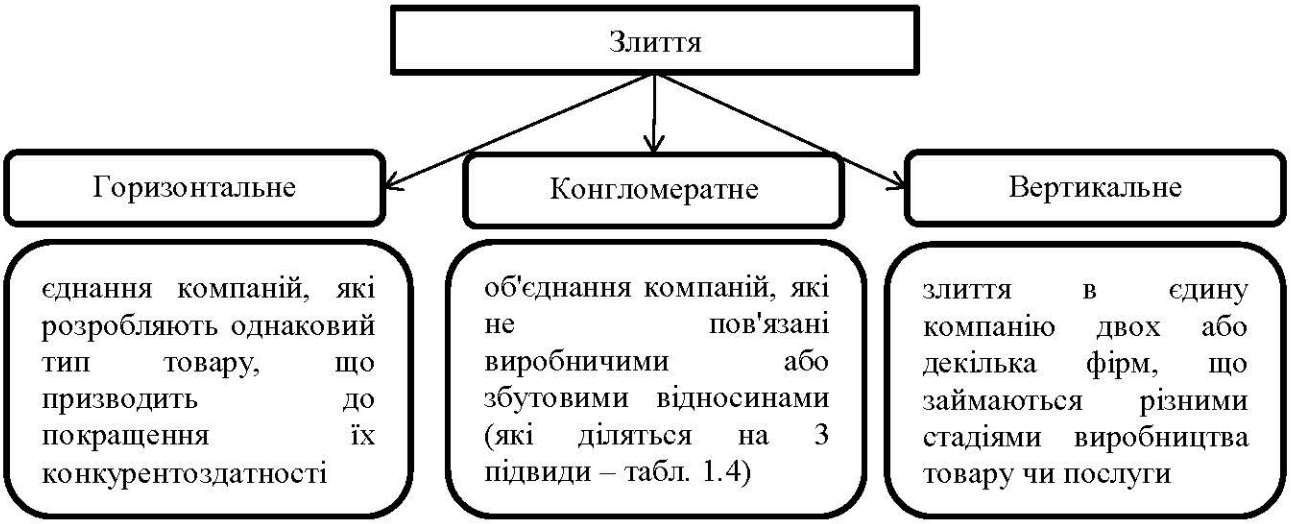

Рисунок 1.2 – Види злиттів за характером інтеграції

Джерело: побудовано автором на основі джерела [27]

Таблиця 1.4 – Підвиди конгломентарних злиттів

Підвиди	Значення
Злиття для розширення спектру продуктів (злиття з розширенням продуктової лінії)	Об'єднання компаній, що виробляють різну продукцію, але які мають схожі ознаки, які здатні розширити асортимент товарів
Злиття для географічного розширення (злиття з розширенням ринку)	Об'єднання компаній, що випускають однотипну продукцію, але здійснюють свою діяльність в різних регіонах
Чисте конгломератні злиття	Об'єднання компаній з абсолютно незв'язаних між собою галузей

Джерело: побудовано автором на основі джерела [27, 70]

При злитті відбувається об'єднання підприємств, за способом їх об’єднання наявні наступні види (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Види злиття за їх способом

Джерело: побудовано автором на основі [15, 72]

Тобто, залучені компанії–учасники зберігають або втрачають свій самостійний статус, активи та права, залежно від кінцевого продукту інтеграції (це може бути корпоративний альянс, корпорація, чисто фінансові злиття тощо).

Злиття підприємств може відбуватися за різними умовами, залежно від специфіки та цілей компаній–учасниць (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Види злиттів за умовами злиття

Джерело: побудовано автором на основі джерела [27]

Злиття підприємств може відбуватися за різними механізмами реалізації, які впливають на структуру та умови самого злиття (рис. 1.5).

Рисунок 1.5 – Види злиттів за механізмами реалізації

Джерело: побудовано автором на основі джерела [10, 27]

Вибір конкретного механізму злиття залежить від стратегічних цілей, фінансових можливостей та умов.

Щодо поглинань – основними описами їх ознак є: характер поглинання, стратегія поглинання та відношенням менеджменту організації до злиття.

Залежно від узгодженості між сторонами угоди розрізняють дружні та ворожі поглинання (рис. 1.6). Характеристика таких поглинань – табл. 1.5.

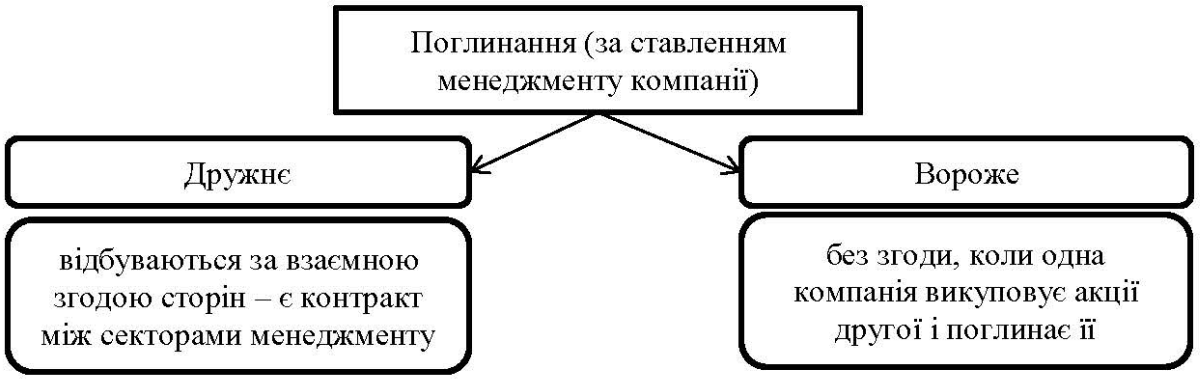

Рисунок 1.6 – Угоди ЗіП за ставленням менеджменту компанії

Джерело: побудовано автором на основі джерел [10, 23]

Таблиця 1.5 – Дружні та ворожі поглинання

Характеристика	Дружнє	Вороже
Характер процесу	Переговори	Відсутність переговорів
Реакція менеджменту компанії	Позитивна	Несподівана, негативна
Несподіваність для ринку	Сильна	Помірна
Частка звичайних акцій, що належать менеджменту компанії–цілі	Значна	Незначна
Конкуренція	Відсутня	Сильна конкуренція
Методи оплати операції	Голосуючі акції покупця	Грошові кошти + голосуючі акції

Джерело: [24]

В державах, які мають розвинутий фондовий ринок – поглинання мають часту практику, через що організації почали розроблювати способи захисту від недружніх поглинань [23].

Різні стратегії поглинання будуються на наступних характерах поглинань (рис. 1.7), вони надають компаніям різні можливості для розвитку та розширення бізнесу.

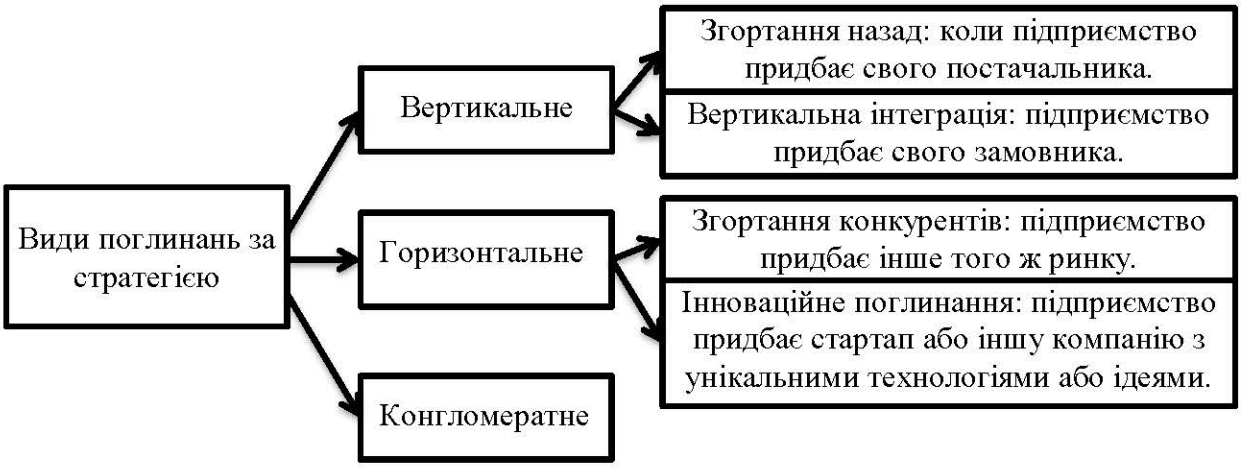

Рисунок 1.7 – Види поглинань за стратегією поглинання

Джерело: побудовано автором на основі джерел [10, 23]

В свою чергу, щодо всіх угод ЗіП, то вони класифікують також за рівнем синергії (рис. 1.8).

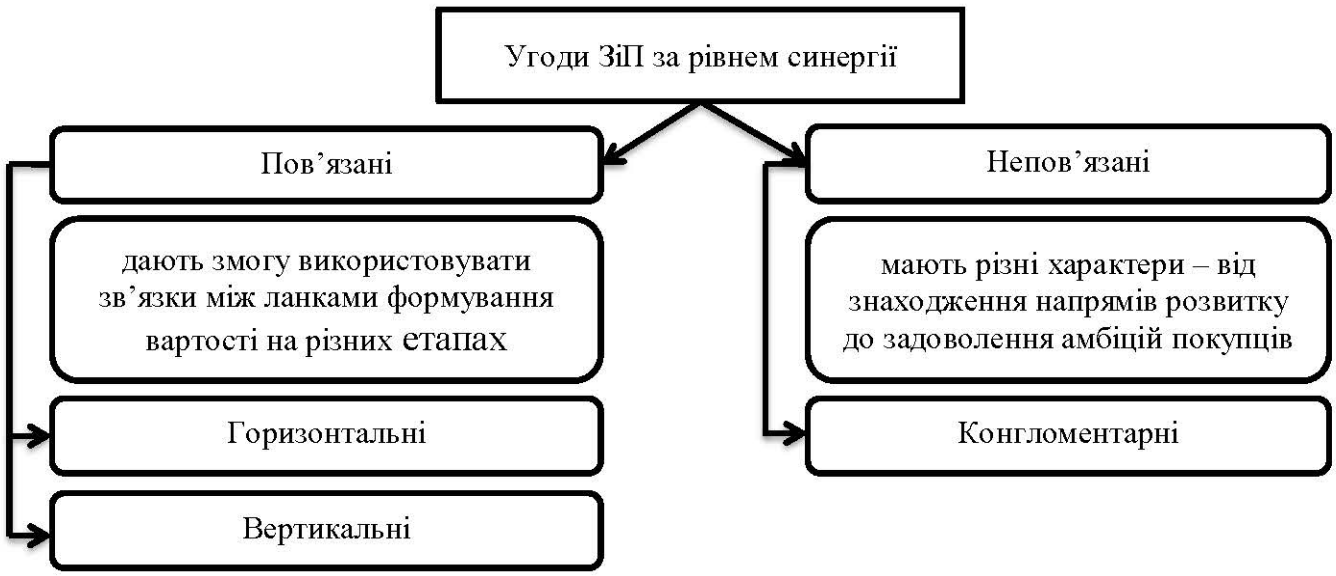

Рисунок 1.8 – Види злиттів та поглинань за рівнем синергії

Джерело: побудовано автором на основі джерела [10, 70]

За умов глобалізації сучасного ринку процеси ЗіП також набувають нових формувань та формуються за географічною ознакою (рис. 1.9).

Рисунок 1.9 – Угоди ЗіП за географічним складником

Джерело: побудовано автором на основі джерела [10, 27]

Застосування стратегій ЗіП компанії не лише захищають свої інтереси, але й забезпечують собі конкурентні переваги.

План поглинання також визначає ефективність створення доданої вартості та економію витрат, які будуть отримані в результаті запропонованої транзакції. Злиття зазвичай мають на меті збільшити обсяги бізнесу та забезпечити синергію між компаніями. У поглинаннях частіше спостерігається стратегічне спрямування на отримання специфічних ресурсів чи технологій [53].

Присутня складність процесу прийняття рішень щодо міжнародних ЗіП в сучасному бізнес–середовищі. Традиційні підходи до таких угод стають непродуктивними через потребу враховувати безліч факторів і взаємодіяти з численними зацікавленими сторонами, такими як банкіри, юристи, консультанти.

Однак, ці сторони часто мають власні інтереси, що може ускладнити процес. ЗіП також можуть виявитися менш ефективними, ніж планувалося, через різні фактори, включаючи надмірну складність цільових компаній та перевірки, а також стрес серед працівників. Наукові дослідження показують, що багато таких угод можуть бути неефективними, але все ж популярними через потребу компаній в ризику та необхідність у підвищенні конкурентоспроможності через ЗіП [3, 25].

У сучасній науковій літературі все більше звертають увагу на оцінку матеріальних ресурсів і можливостей передачі знань в контексті стратегічного управління. Проєктування організаційної культури та політики людських ресурсів стає ключовою проблемою при створенні нових організацій.

Не менш важливе створення сприятливого середовища, яке включає соціальні, культурні, технічні та економічні аспекти, для успішного організаційного дизайну або, іншими словами, побудови ефективної організаційної структури. Етапи інтеграції під ЗіП, зазвичай, включають наступні аспекти: операційний, бізнесовий та культурний [3]

Сьогодні немає одної думки щодо ефективності операцій ЗіП. Провідні економісти пишуть про зовсім різні точки сприйняття щодо доцільності реорганізації з використанням З або П. Перші – є захисником ЗіП, стверджуючи, що операції реорганізації компаній є ефективною стратегією економічного, інші – проти.

Процеси ЗіП можуть мати різні мотиви, які визначаються цілями та стратегіями компаній, що беруть участь в цих операціях. Загалом, для поглинання та злиття компаній мотиви є дуже схожими, бо маємо наступні факти: в обох випадках компанії мають стратегічні цілі, такі як збільшення ринкової частки; обидва процеси можуть сприяти економії масштабів; як З, так і П переслідують підвищення своєї конкурентоспроможності та мають на меті створення конкретної синергії тощо.

Міжнародні ЗіП відображають містять широкий спектр стратегічних мотивів, які визначаються конкретними цілями та умовами таких операцій. Розуміння різниці/схожості в представлених мотивах допомагає краще оцінити, як ці операції впливають на діяльність компаній та економіку в часи глобалізації в цілому.

В таблицях 1.6, 1.7 та 1.8 представлені дані, де прописані ці мотиви, які є спільними та тими, які відносно різняться між собою, але конкретно пояснення до деяких може різнитися відносно стратегії та ідеї представлених мотивів.

У класичному злитті немає ні покупця, ні продавця, хоча одна зі сторін може бути ініціатором угоди. При злитті збір даних та юридична перевірка є двосторонніми і взаємними, при цьому кожна сторона позиціонує свій внесок в об'єднану компанію, щоб обґрунтувати свою частку в капіталі, управління та контроль над новою компанією (табл. 1.5).

Таблиця 1.6 – Мотиви компаній при злитті

Мотив	Пояснення
Створення стратегічного партнерства	компанії бачать можливості для спільної роботи та співпраці у певних проектах або сегментах ринку
Пошук спільних синергій	об'єднання може допомогти максимально використовувати свої ресурси та знання
Диверсифікація ризиків	спрямоване на зменшення ризиків через розподіл активів
Створення більшої та конкурентоспроможної компанії	два підприємства можуть злитися, щоб утворити більшу та сильнішу організацію, яка зможе краще конкурувати на ринку
Диверсифікація бізнесу	злиття може бути здійснене з метою розширення портфеля бізнесу та отримання доступу до нових ринків або сегментів
Збільшення ринкової частки	компанії можуть об'єднатися, щоб мати більше впливу на ринку та отримувати більше контролю над галузевими тенденціями
Зниження витрат та посилення ефективності	об'єднання дозволяє компаніям збільшити масштаб діяльності, що може призвести до економії масштабу та зниження витрат на виробництво
Підвищення конкурентоспроможності	злиття може допомогти компаніям зміцнити свою позицію на ринку та стати більш конкурентоспроможними

Джерело: побудовано автором на основі джерела [36, 47, 53]

Щодо мотивів підприємств, які поглинають, ми можемо виділити наступні причини переслідування цього напряму інтеграції (табл. 1.7 та 1.8).

Таблиця 1.7 – Мотиви/причини двох сторін при дружньому поглинанні

Мотиви/причини покупця	Мотиви/причини продавця
збільшення доходів та зменшення витрат;	власник готовий до виходу з бізнесу;
вертикальна/горизонтальна операційна синергія;	неспроможність конкурувати як незалежне підприємство;
зменшення кількості конкурентів;	необхідність отримати економію витрат;
закріплення на новому ринку;	відсутність наступників компанії;
тиск на зростання з боку інвесторів.	відсутність можливості диверсифікації.

Джерело: побудовано автором на основі джерела [36, 47, 53]

Таблиця 1.8 – Мотиви компаній (які поглинають) при ворожому поглинанні

Мотив	Пояснення
Отримання контролю над компанією	придбання для здійснення управлінського контролю
Доступ до нових ринків	прагнення збільшити свою ринкову частку шляхом придбання конкурентів
Здійснення хостильного захоплення	компанія може взяти на себе ініціативу та здійснити хостильне поглинання
Отримання стратегічних активів	здобуття ключових активів, технологій, патентів або клієнтської бази
Економія масштабів	досягти економії масштабів в різних аспектах своєї діяльності, таких як виробництво, маркетинг, дистрибуція тощо
Зниження конкуренції	стратегічний крок для зменшення конкуренції на ринку, зокрема з придбанням конкуруючих компаній
Захист від потенційних поглинань	компанія обирає вороже поглинання як захисний захід для уникнення самої можливості бути поглинутою іншими

Джерело: побудовано автором на основі джерела [29, 47, 53]

Причиною угод з механізмом ворожого поглинання є конкуренція – вона призводить до пошуку інвестиційних можливостей та ефективного використовування ресурсів. На сьогодні є декілька наступних цілей, які ставлять та досягають компанії, застосовуючи угоди ворожого поглинання:

– захисні цілі (компанії шукають варіанти зростання);

– інвестиційні цілі (розміщування вільних коштів, беруть участь у бізнесі, який є прибутковим; скуповують недооцінені активи);

– інформаційні (поглинання поліпшують інформованість компаній).

До зазначених мотивів можна виділити наступні як до З, так і до П:

– податкові мотиви – мінімізація податкової політики на підприємстві;

– диверсифікація – створення холдингів, до складу яких входять банки, страхові компанії та виробничі компанії тощо;

– диверсифікація виробництва;

– створення монополії на ринку.

Сьогодні, коли конкуренція на ринках стає більшою, ЗіП є важливими стратегіями для компаній у міжнародному бізнесі. Розглянемо детальніше основні переваги стратегій кожної з них (табл. 1.9. та табл. 1.10).

Таблиця 1.9 – Переваги Злиттів як стратегії інтеграції/реорганізації для компаній, які проходять процес об'єднання

Переваги	Пояснення
Збільшення масштабів бізнесу	злиття дозволяють компаніям збільшити свої масштаби операцій, об'єднавши свої ресурси та клієнтську базу з іншими підприємствами
Економії на витратах	об'єднання підприємств дозволяє зменшити дублювання функцій та оптимізувати витрати, що може ризвести до значних економій
Доступ до нових ринків	злиття дозволяють компаніям отримати доступ до нових ринків, де вони можуть розширити свою присутність і залучити нових клієнтів
Технологічні переваги	поєднання технологічних ресурсів різних компаній може призвести до розробки нових інноваційних продуктів та послуг
Підвищення конкурентоспроможності	злиття може допомогти компаніям зміцнити свою позицію на ринку та стати більш конкурентоспроможними

Джерело: побудовано автором на основі [25, 47, 53]

Ключові відмінності між перевагами злиттів і перевагами поглинань є ступінь контролю, фінансові аспекти інтеграції, стратегічний фокус компаній та сам вид інтеграції. Далі можна виділити ризики та відповідальність, які та як ресурси компаній будуть поєднуватись. Обидва стратегічні підходи як

злиттів, так поглинань мають свої переваги та недоліки. Щодо вибору між ними – він повинен бути здійснений з урахуванням конкретних потреб і мети конкретної компанії.

Таблиця 1.10 – Переваги Поглинань як стратегії інтеграції для компаній, які поглинають іншу компанію

Переваги	Пояснення
Економії на витратах	поглинання може призвести до оптимізації витрат через ефективне використання ресурсів
Розширення географії діяльності	дозволяють компаніям розширюватися на нові географічні ринки без значних витрат на створення нових структур
Спрощення управління	інтеграція поглинутих компаній може допомогти спростити управління та забезпечити більшу координацію між підрозділами
Збільшення інноваційного потенціалу	об'єднання ресурсів та експертизи різних компаній може стимулювати інновації та розробку нових продуктів
Отримання конкурентних переваг	поглинання дозволяють компаніям отримати доступ до унікальних ресурсів, технологій та знань, що може стати джерелом конкурентних переваг

Джерело: побудовано автором на основі [25, 47, 53]

У випадку, якщо компанія має на меті збільшення масштабів бізнесу та отримання синергії через об'єднання ресурсів, то злиття може бути вигідним варіантом, бо це дозволяє зберегти більшу автономію для обох компаній. З іншого боку, якщо компанія зацікавлена в отриманні конкретних ресурсів, швидкому розширенні, то поглинання може бути ефективнішим вибором, бо це дає можливість контролю над поглинутою компанією і ефективніше керувати інтеграцією. Тобто, мотиви компаній у злиттях та поглинаннях досить часто перегукуються, але вони також можуть мати специфічні відмінності залежно від конкретної ситуації та цілей сторін.

Отже, визначено, що термін «злиття» означає процес, при якому йде приєднання однієї/кількох компаній до вже існуючої, або утворення нової. За характером вони бувають горизонтальні, вертикальні та конгломератні. Термін «поглинання» означає придбання контрольного пакету акцій з метою контролю організації. Залежно від характеру вони бувають дружні та ворожі. Ключові відмінності між перевагами злиттів і перевагами поглинань залежать від ступеню контролю, фінансових аспектів інтеграції, стратегічного фокусу компаній та самої ідеї інтеграції. Важливим аспектом дослідження є також розгляд особливостей роботи міжнародних ЗіП бізнесу.

1.2. Особливості міжнародних злиттів та поглинань бізнесу

Міжнародний ринок капіталу (МРК) є ключовим фактором, що впливає на механізми міжнародних ЗіП; він відіграє важливу роль у забезпеченні фін. підтримки та розвитку міжнародних ЗіП та прямо на них впливає. МРК означає систему купівлі та продажу цінних паперів (облігацій, акцій тощо) на глобальному рівні, де уряди, компанії беруть позики та/або інвестують поза кордонами [100]. визначається як потік грошей або фінансових активів між країнами.

МРК складається з наступних ключових елементів: валютного ринку (місце, де торгують валютами, встановлюючи обмінний курс), фондової біржі (дозволяє підприємствам залучати капітал шляхом продажу акцій) та ринку облігацій (уряди, муніципалітети та корпорації можуть збирати кошти, продаючи облігації інвесторам). Структура МРК складається з первинного (місце випуску нових цінних паперів) та вторинного ринку (фондові біржі, ринки облігацій – де проходить переважна більшість операцій) [60, 100].

МРК та міжнародні ЗіП мають тісний зв'язок, формуючи важливу складову глобального фінансового бізнес–середовища (табл. 1.11).

Таблиця 1.11 – Ключові зв'язки між МРК та міжнародних ЗіП

Зв’язок	Пояснення
МРК як джерело фінансування	Компанії, які беруть участь в ЗіП звертаються до МРК для отримання фінансування.
Інвестиції / залучення міжнародного капіталу	Успішні ЗіП можуть призвести до збільшення обсягу інвестицій на МРК.
Підвищення/зниження курсу акцій	ЗіП прямо впливають на курс акцій компаній на МРК.
Глобальний вплив	Участь у ЗіП може збільшити глобальний вплив компаній на МРК.
Міжнародна конкуренція	Розвиток МРК сприяє зростанню конкуренції і стимулює компанії до інновацій та ефективного використання.
Регуляторні аспекти	Міжнародні ЗіП підпадають під регуляторні стандарти у країнах, де вони відбуваються.

Джерело: побудовано автором на основі джерел [60, 100]

Однією з головних цілей МРК є концепція ліквідності, яка означає можливість конвертувати безготівковий актив у готівку без втрати основної вартості. Інфраструктура МРК складається з кредитних інститутів; інвестиційних фондів і компанії, що вкладають кошти в цінні папери; великі підприємства, які виступають як самостійні суб'єкти; страхові компанії тощо.

Міжнародний рух капіталу (МрК), в свою чергу, є продуктом МРК та означає конкретно переміщення капіталу або фінансових активів між країнами на ринку з метою отримання прибутку [8]. Наявні форми МрК (існують на основі джерела свого походження: офіційного (державного) та приватного капіталу), які розподіляються за характером, механізмом переміщення фін. ресурсів, цілями тощо [30].

За характером використання коштів розрізняють підприємницькі та позичкові кошти. Підприємницькими мається на увазі створення власником коштів підприємства за кордоном; і в залежності від ступеня контролю створених підприємств розрізняють прямі (вкладення капіталу у формі купівлі частки компанії чи підприємства) та портфельні (інвестиції у

фінансові активи (акції, облігації, цінні папери тощо) інвестиції цього капіталу. Під позиками мається на увазі надання фін. ресурсів у вигляді позик чи кредитів міжнародними банками, фін. установами для фінансування різного роду проєктів та операцій [30, 60].

Форми МрК мають пряме відношення щодо роботи та механізму міжнародних ЗіП. Прямі інвестиції можуть стати ключовим елементом побудови стратегій інтеграції; портфельні надають можливість інвесторам залучати фінансування для такого роду операцій. Позики можуть також забезпечити необхідні фін. ресурси для реалізації стратегічних планів. Тобто, МрК є одним з основних інструментів для фінансування та підтримки розвитку міжнародних ЗіП.

Міжнародні ЗіП є ключовими стратегічними операціями в бізнесі, що полягають у поєднанні двох або більше компаній у новий або існуючий бізнес–суб'єкт. У ЗіП можуть брати участь як національні компанії, купуючи за кордоном інші компанії, в процесі перетворюючись на ТНК або МНК, так і компанії які вже є ТНК або МНК.

Історія та практика міжнародних ЗіП показує важливу участь ТНК та МНК у такого роду операціях. Корпорації часто виступають активними учасниками, які переслідують придбання контрольних пакетів акцій або компаній за кордоном.

Багато ТНК та МНК також включають міжнародні ЗіП у свої стратегічні плани розвитку. Це може бути відображено у їхніх річних звітах, інвестиційних стратегіях та інших корпоративних документах, через які це можна досить чітко прослідкувати. Щодо аналізу діяльності корпорацій: вони мають глобальну присутність та активно ведуть бізнес у різних країнах: операції та інвестиції часто перетинаються з компаніями інших ринків та країн [2, 11, 15].

Тобто, ТНК та МНК відіграють важливу роль у формуванні та розвитку міжнародних ЗіП, використовуючи цей процес як стратегічний інструмент для досягнення своїх глобальних цілей.

Міжнародні ЗіП мають власні особливості порівняно з національними ЗіП через кілька ключових аспектів (розроблено автором на основі [12]):

– географічний аспект: компанії можуть мати справу з великими географічними відстанями, що ускладнює комунікацію, координацію та управління процесом ЗіП;

– міжкультурні аспекти: в процесі наявні різні культурні, мовні, юридичні та регуляторні контексти між країнами, що може створювати складнощі при інтеграції;

– регуляторні обмеження: у міжнародних операціях беруть участь різні правові системи та/або регуляторні обмеження. ЗіП потребують дотримання правових норм та регулювання, які не є однаковими в різнинх країнах;

– валютні ризики: виникають валютні ризики через коливання валютних курсів, що може вплинути на фінансовий результат операції ЗіП;

– соціальна відповідальність та репутаційні ризики: компанії постають перед питаннями соціальної відповідальності та ризиками, оскільки дії можуть мати вплив на різні соціальні та культурні контексти.

Зазначені особливості створюють унікальні виклики та одночасно можливості для компаній, які планують та/або беруть участь у такого роду інтеграції.

З макроекономічної точки зору, сьогоднішня глобалізація являє собою явище, яке відбулося між країнами і створило економічний та торгівельний зв'язок. Частиною економічної глобалізації являє собою корпоративна реструктуризація та реорганізація [33].

Одним з найважливіших тенденцій в процесі глобалізації є зміна способів ведення бізнесу. Підприємства змушені шукати нові стратегії

зростання, щоб отримати частку на ринках, де конкуренція стає дедалі інтенсивнішою; кількість угод ЗіП у багатьох країнах, особливо країн з економікою, що розвивається, сильно зросла через економічну лібералізацію, що сприяє урізноманітненню бізнесу. І хоча глобалізація відкриває можливості для збільшення прибутків, вона також має свої ризики [74, 78].

Всесвітня інтеграція економіки створила моду корпоратизації (система пов'язаних економічних структур, що реалізується через фінансову та економічну діяльність підприємств на базі концентрації та розподіленні капіталів при процесі суспільної роботи та виробництва) [7].

Загалом, у контексті глобалізації міжнародні ЗіП відіграють все більш важливу роль у світовій економіці. Однією з ключових тенденцій є зростання кількості міжнародних ЗіП компаній у більшості галузях. Наявне зростання кількості мегазліттів та мегапоглинань, розширення регуляторних вимог до аспектів сталого розвитку та корпоративної відповідальності. Такі тенденції відображають стрімкий розвиток та зміни в міжнародному бізнес–середовищі та вимагають від компаній гнучкості та сталого підходу до розвитку.

Оскільки ЗіП являють собою не просто об'єднання підприємств, а явище економіки, пов'язане з корпоративною організацією капіталу, то обов’язковим є для нього певний «корпоративний контроль». Економічні системи, які зацікавлені в недопущенні монополізації та розвитку конкуренції, мають на меті контролювати процеси ЗіП.

Міжнародні ЗіП відбуваються в умовах різного регулювання та різних правових аспектів кожної з держав. Це є певним викликом для компаній, що беруть участь в інтеграції, оскільки треба чітко враховувати різницю в правових системах та вимогах. Ключовими інструментами для регулювання та спрощення процесів ЗіП на міжнародному рівні були розроблені певні міжнародні угоди, на основі яких будуються процеси ЗіП (табл. 1.12).

Таблиця 1.12 – Міжнародні угоди, які безпосередньо мають вплив на міжнародні процеси ЗіП

Угода	Пояснення
Угода про спільність зусиль (Joint Venture Agreement)	встановлює основні правила співробітництва між двома/більше компаніями для реалізації спільного проєкту
Угода про купівлю–продаж акцій (Share Purchase Agreement)	регулює умови та процеси купівлі чи продажу акцій компаній
Угода про поглинання (Merger Agreement)	встановлює процедури ЗіП двох чи більше компаній в одну, включаючи міжнародні аспекти
Угода про спільне виробництво (Joint Production Agreement)	встановлює правила співпраці між компаніями щодо спільного виробництва товарів/послуг
Угода про технічну асистенцію (Technical Assistance Agreement)	регулює передачу інформації та технологій між компаніями

Джерело: побудовано автором на основі [50, 54, 55, 77, 93]

Щодо міжнародних нормативно–правових актів, які мають вплив на процеси міжнародних ЗіП, то вони побудовані на основі загальних принципах та стандартах, які прописані в Конвенції ООН про міжнародні договори, Статуті Міжнародного Суду ООН, Правилах Міжнародної Торговельної Палати (ICC) тощо [61, 62, 104].

Антимонопольне законодавство країн–членів: Багато країн мають власне антимонопольне законодавство, яке регулює концентрацію ринку та дозволяє чи забороняє певні види злиттів та поглинань.

Державні регулювання міжнародних ЗіП містять в собі набір законів, правил та процедур (закони про антимонопольну діяльність, контроль державних органів, умови з державними гарантіями тощо), які встановлюються урядами для контролю та регулювання операцій ЗіП. Це все направлено на забезпечення рівня конкуренції, захист інтересів споживачів та збереження національної безпеки.

Споживачі краще захищені, коли існує широка конкуренція, що дозволяє встановлювати більш вигідні ціни, впроваджувати інновації та підвищувати якість послуг [80]. Щодо, наприклад, Американської моделі регулювання, яка є досить розвиненою, та на яку орієнтуються досить велика кількість держав, маємо наступні відповідні нормативні акти (табл. 1.13).

Таблиця 1.13 – Американська модель регулювання процесів ЗіП

Нормативні акти	Пояснення
Закон Клейтона	заборона на придбання, яке може суттєво зменшити конкуренцію
Інструкції щодо горизонтального злиття	окреслюють основні аналітичні методи, практики та політику щодо ЗіП
Інструкції щодо вертикального злиття	окреслюють основні аналітичні методи, практики та політику щодо ЗіП
Закон Харта–Скотта–Родино	про вдосконалення антимонопольного законодавства; статут, який вимагає сповіщення перед злиттям
Положення про HSR (поправки закону Харта–Скотта–Родино)	визнає, що юридичні форми організацій, створених відповідно до законодавства інших юрисдикцій, можуть не збігатися з відмінностями між корпоративними та некорпоративними

Джерело: побудовано автором на основі [43, 55, 95, 96, 99]

Як FTC (Federal Trade Comission), так і Міністерство юстиції забезпечують виконання Закону Клейтона та можуть подати позов до федерального суду.

Загалом регулювання міжнародних ЗіП між країнами базується на захисті конкуренції, національних інтересах та безпеках, захисті прав споживачів і інвесторів, збереженні стійкості фінансової системи та підтримці економічного розвитку та інновацій.

Оцінка міжнародних ЗіП компаній є складним та багатогранним процесом, який включає різні показники для визначення ефективності та доцільності таких операцій (табл. 1.14).

Таблиця 1.14 – Основні показники оцінки ЗіП

Показник	Пояснення
Фінансові	Співвідношення ціни та прибутку, вартості підприємства та продажів, аналіз дисконтованих грошових потоків.
Ринкові	Аналіз збільшень частки ринку, рівня конкуренції, змін в цінах акцій та інші ринкові фактори.
Операційні	Оцінка ефективності операцій після здійснення ЗіП: рівня ефективності виробництва, розподілу ресурсів тощо.
Інтеграційні	Аналіз успішності інтеграції: ефективності об'єднання, культурної сумісності, розвитку стратегій.
Соціальні	Оцінка впливу ЗіП на співробітників: збереження робочих місць, зміни в умовах праці, забезпечення соціальних гарантій.

Джерело: побудовано автором на основі [89]

Через важливість МРК та міжнародного руху капіталу у житті процесів ЗіП, доцільно розглянути показники їх аналізу. Основні показники для аналізу ґрунтуються на основі: обсягах інвестицій (обсяги капіталу, який вкладений в цінні папери, акції тощо); потоку капіталу (валютні фонди, які циркулюють між країнами через інвестиції, кредити тощо); стану фондових ринків (обсяги торгівлі, ринкові індекси); процентних ставках та валютних курсів.

Отже, визначено, що існує сильний взаємозв'язок МРК та міжнародного руху капіталу з міжнародними процесами ЗіП; оцінка міжнародних ЗіП базується на комплексному аналізі фінансових, стратегічних та ризикових показників. Визначено, що міжнародні ЗіП мають власні особливості порівняно з національними на основі географічних, міжкультурних, регуляторних аспектів тощо. В досідженні важливим аспектом є визначення також сутності поняття високих технологій та особливостей розвитку високотехнологічного сектору в умовах глобалізації міжнародної економіки, щоб потім детально розглянути процеси ЗіП вже конкретно у цьому секторі.

1.3. Сутність високих технологій та особливості розвитку високотехнологічного сектору в умовах глобалізації

Високі технології (ВТ) – такий сектор економіки, що містить в собі розробку, виробництво та застосування товару або послуг, які базуються на передових наукових, інформаційних та технологічних досягненнях (більше визначень табл. 1.15).

Таблиця 1.15 – Визначення поняття «високі технології»

Джерело	Визначення
[19]	Високі технології – технології, розроблені на основі новітніх наукових знань, які за своїм технологічним рівнем перевищують кращі вітчизняні та іноземні аналоги і конкурентоспроможні на світовому ринку наукомісткої продукції.
[41]	Високі технології – компанії та види діяльності, залучені до розробки, виробництва або використання найсучаснішого обладнання та методів.
[64]	Високі технології означають дослідження, розробку, проєктування, розповсюдження, виробництво чи надання послуг із використанням, застосуванням продукту або процесів, які означають (або містять в собі) процеси або дисципліни: дослідження, фармацевтику, біотехнології, електроніку, робототехніку, інформатику тощо.
[69]	Високі технології – наукові технології, що передбачають виробництво або використання передових або складних пристроїв, особливо в галузі електроніки та комп'ютерів.
[94]	Високі технології означають використання або створення нових наукових методів або матеріалів, особливо коли вони включають комп'ютери чи електронні пристрої.

Джерело: побудовано автором на основі [19, 41, 64, 69, 94]

Ключовими характеристиками високотехнологічного бізнесу є інновації, технології, високі інвестиції в сектор, швидкі зміни в індустрії та глобальне охоплення. Специфічними є конкретна спеціалізованість; швидке старіння, через що існує постійна потреба в їх розвитку; швидке розповсюдження по світу.

Тобто, високі технології характеризуються як галузь, що працює з передовими науковими та/або технологічними досягненнями і використовує їх для створення нових товарів та послуг.

ВТ виступають ключовою рушійною силою розвитку міжнародної економіки: вони стимулюють розвиток інновацій, що сприяє виникненню нових товарів та послуг загалом.

Використання ВТ дозволяє автоматизувати процеси виробництва, покращує якість продукції, підвищує продуктивність та зменшує витрати. Ще одна сторона – сприяння створенню нових ринків, що відкриває нові можливості для інвестицій та розвитку бізнесу. Важливо, що ринок ВТ перетинає кордони і сприяє глобальному обміну знаннями та інноваціями, що сприяє зростанню міжнародної торгівлі, об'єднанню наукових та технологічних спільнот та розвитку міжнародних партнерств.

Внаслідок глобалізації світової економіки розширюється доступ до ринків та ресурсів з пропорційним збільшенням конкуренції. Компанії ВТ, через намагання не втратити клієнтів, шукають все більш нові способи розвитку та моделі отримання інвестиції. Глобалізація також стимулює пришвидшення обміну знаннями та технологіями між країнами та створення міжнародних партнерств компаніями ВТ, що забезпечує доступ до нових технологій, ресурсів та працівників [16].

Звичайно, процеси глобалізації також містять в собі ризики (валютні коливання, політичні нестабільності тощо). Через зростання кількості загроз, кібербезпека в секторі ВТ набуває вже особливого значення, бо кіберзагрози не мають кордонів. Глобалізація призводить до того, що інформаційні системи та мережі стають більш вразливими, хоча й отримують вслід швидкий темп розвитку [71].

У цілому, ВТ є важливим каталізатором для інноваційного економічного зростання. Вони забезпечують механізми для створення стійкої

та конкурентоспроможної економіки. Умови глобалізації перетворюють ВТ у динамічне середовище.

Глобальний характер вимагає від учасників швидкої адаптації до змін та постійної інноваційної діяльності. Міжнародні ринки та партнерства стають ключовими для розвитку та успішної стратегії розвитку.

В сучасному світі технології відіграють ключову роль у визначенні розвитку економіки та суспільства. Класифікація секторів за рівнем технологій допомагає краще зрозуміти роль технологій у різного роду галузях та їх вплив на економічний розвиток. Перевага класифікації полягала в тому, що вона забезпечувала простий і послідовний інструмент для міжнародних порівнянь.

Виробничі галузі з вищою інтенсивністю НДДКР вважаються високотехнологічними (інтенсивність НДДКР означає відношення витрат на НДДКР до результату, як правило, валової доданої вартості). Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) впровадила чотиристоронню класифікацію (рис. 1.10).

Рисунок 1.10 – Класифікація секторів за рівнем технологій за ОЕСР

Джерело: побудовано автором на основі джерела [56]

Подана класифікація базується на наступному відношенні: витрат на дослідження та розробку до валового випуску та доданої вартості

різноманітних галузей, що експортують товари. Тобто, враховуються такі фактори: частка витрат на науково–дослідні та дослідно–конструкторські роботи (НДДКР) у загальних витратах компанії, частка високотехнологічних комплектуючих продукції та частка персоналу, зайнятого в НДДКР [56].

Різні сектори за рівнем технологій містять в собі широкий спектр галузей економіки (табл. 1.16). Ця класифікація є приблизною, і в кожному секторі можуть існувати підгалузі з різним рівнем технологій.

Таблиця 1.16 – Сектора за рівнем технологій по галузях

Сектор	Галузі
Високі технології	Аерокосмічна промисловість; інформаційні технології (інтернет, програмне забезпечення); біотехнології та фармацевтика; нанотехнології.
Середньо–високотехнологічні	Транспортні засоби; хімічна промисловість; електроніка та електротехніка; кораблі та човни; інше транспортне обладнання; логістика.
Середньо–низькотехнологічні	Гумові та пластмасові вироби; кольорові метали; готові металеві вироби (крім зброї); переробка нафти; інша переробна промисловість.
Низькотехнологічні	Харчові продукти, напої; текстиль та одяг; шкіра та супутні вироби; деревина та вироби; агробізнес; роздрібна торгівля; нерухомість.

Джерело: побудовано автором на основі [56, 101]

Сектор ВТ сьогодні охоплює різноманітні галузі економіки, які використовують передові технології та інновації для створення та розробки товарів та/або послуг; сектор на сьогодні є будівником та поширювачем інновацій та загалом ключовим фактором розвитку сучасного світу та міжнародної економічної структури, яка розвивається за умов глобалізації світового ринку (табл. 1.17).

Таблиця 1.17 – Галузі сектору високих технологій

Галузь ВТ	Приклади
Програмне забезпечення та комп'ютерні послуги	– електронні компоненти та пристрої; – послуги з обробки даних та хостингу; – інтернет–сервіси та платформи електронної комерції.
Фармацевтична та біотехнологічна промисловість	– фармацевтичне виробництво; – біотехнологічні дослідження та розробки; – виробництво медичного обладнання; – генна інженерія та геноміка.
Аерокосмічна та оборонна промисловість	– виробництво літаків та космічних апаратів; – оборонне обладнання та системи; – супутникові системи зв'язку та навігації.
Відновлювана енергетика та екологічні технології	– виробництво обладнання для сонячної енергетики; – вітроенергетичні технології; – послуги з моніторингу та відновлення довкілля; – технології поводження з відходами та їх переробки.
Нанотехнології та матеріалознавство	– дослідження та виробництво наноматеріалів; – виробництво сучасних матеріалів; – виробництво напівпровідників.
Передові галузі обробної промисловості	– робототехніка та технології автоматизації; – 3D–друк та адитивне виробництво; – передова механічна обробка та інструментальне оснащення.

Джерело: побудовано автором на основі [22, 56, 101]

Отже, визначено, що ВТ відіграють важливу роль механізму розвитку економічних факторів, будуючи нові можливості та підвищуючи продуктивність різних галузей. Їх вплив також посилюється умовами глобалізації, де компанії швидко обмінюються технологіями, залучають іноземних фахівців та розвивають нові ринки збуту. Такий взаємозв’язок між ВТ та глобальною економікою призводить до відчутного впливу та взаємозв’язку між всіма учасниками міжнародного ринку, тим самим розвиваючи технологічний прогрес.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1

За результатами першого розділу зроблено наступні висновки.

1. Визначено сутність злиттів (процес, при якому йде приєднання однієї/кількох компаній до вже наявної, або утворення нової) та поглинань (дії з придбання контрольного пакету акцій з метою контролю організації). Визначено головні суб'єкти ЗіП: корпорації та фінансові інституції. Розглянуто основні види злиттів за їх характером (горизонтальні, вертикальні, конгломератні), способом та умовами інтеграції, механізмом реалізації; та поглинань за ставленням менеджменту (дружнє / вороже) та за стратегією поглинання. Проаналізовано процес ЗіП як інструмент розвитку у стратегіях компаній та їх мотиви: в обох випадках мають цілі щодо збільшення ринкової частки; націлені на економію масштабів та підвищення конкурентоспроможності, створення синергії.

2. Визначено взаємозв'язок МРК та міжнародного руху капіталу з міжнародними ЗіП: на основі МРК працює механізм міжнародних ЗіП. Прямі інвестиції можуть стати ключовим елементом побудови стратегій інтеграції; портфельні надають можливість інвесторам залучати фінансування. Позики можуть забезпечити необхідні ресурси для реалізації інтеграції. Визначено, що ТНК та МНК відіграють ключову роль у формуванні та розвитку міжнародних ЗіП. Проаналізовано, що міжнародні ЗіП мають власні особливості порівняно з національними на основі географічних, міжкультурних, регуляторних аспектів тощо. Розглянуто основні тенденції та особливості державного регулювання країн міжнародних ЗіП.

3. Визначено сутність поняття високих технологій як сектору економіки. Розглянуто роль ВТ як рушійної сили розвитку економіки за умов глобалізації. Проаналізовано класифікацію секторів за рівнем технологій по ОЕСР та детально розглянуто галузі секторів.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ МІЖНАРОДНИХ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ У СФЕРІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Аналіз основних показники міжнародних злиттів та поглинань на світовому рівні

Методика аналізу міжнародних ЗіП здебільшого полягає в застосуванні методу дзеркальної статистики, яка базується на проведенні порівняння даних щодо ЗіП угод. Об'єкт аналізу – міжнародні інтеграційні угоди злиттів та поглинань; їх відображення за застосуванням аналізу їх фінансування та статистичного оцінювання стану динаміки розвитку таких інтеграційних угод на міжнародному рівні: кількості, галузевої та географічної структури тощо.

Етап перший – дослідження основних показників динаміки: кількості та вартості міжнародних ЗіП, їх інвестицій; які містять аналіз наступних показників:

– динаміка кількості та вартості усіх ЗіП усіх галузей у світі, та транснаціональних ЗіП – для того, щоб визначити основні економічні тенденції інтеграційних угод;

– динаміка кількості та вартості ворожих/дружніх поглинань – щоб продивитись рівень агресивності та розвиток корпоративних конфліктів;

– динаміки кількості та вартості інвестицій угод ЗіП – оцінка інвест. клімату, їх впливу на ЗіП, як джерела фінансування;

– динаміка кількості та вартості великих ЗіП (від 1 млрд дол.) – аналіз економічної активності, оцінка частини ринку, яку займають «кити» інтеграції.

Етап другий – проведення аналізу загальної галузевої та географічної структури міжнародних ЗіП, що містить аналіз наступних показників: аналіз

галузевої структури міжнародних ЗіП – щоб визначити основні галузі, інноваційні та технологічні тенденції; аналіз географічної структури міжнародних ЗіП – щоб визначити основні інвестиційно привабливі регіони та регіональні економічні тенденції; розгляд найбільших та останніх важливих міжнародних ЗіП – щоб визначити глобальні економічні тенденції та стратегічні аспекти компаній–учасників інтеграційних угод.

Першим етапом проведемо загальний аналіз угод ЗіП на світовому ринку за їх кількістю та вартістю. Загалом, якщо за точку відліку брати фінансову кризу 2008 року – після неї по всьому світу було проведено понад 750 000 за кількістю угод із загальною вартістю понад 55 трлн доларів США (рис 1.8).

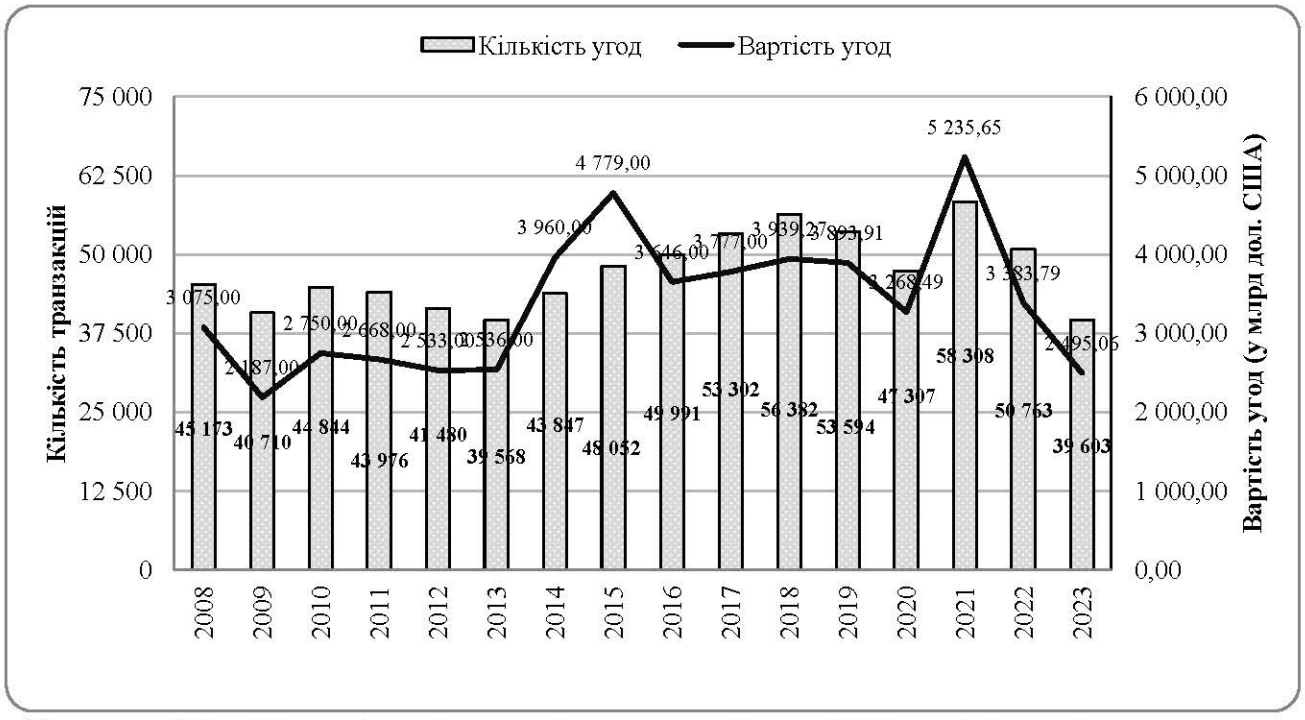

Рисунок 2.1 – Динаміка кількості та вартості угод ЗіП у світі у всіх галузях починаючи з фінансової кризи 2008 р.

Джерело: побудовано автором на основі джерела [59]

Загальна тенденція розвитку ЗіП з кінця кризи 2008–го року до 2013 має доволі статичний рух з різким підйомом у 2015 році, далі – так само статично до кризи початку 2019–2020 рр.

Останній сильний підйом зафіксований у 2021 (відновлення та збільшення угод після кризи 2020 року у зв'язку з COVID–19) з показниками понад 58 тисяч кількістю угод та ціною понад 5,2 трлн дол. США.

Незважаючи на сильний спад у 2022 (понад 50 тис. угод вартістю 3.3 трлн дол. США) та 2023 рр. (понад 40 тис. угод вартістю 2.5 трлн дол. США, що є найнижчим показником десятиліття), через політичну нестабільність у світі та конфлікти, зокрема війни в Україні, яка спричинила невизначеність компаній та збільшила ризики операцій (як висновок – менший апетит до інвестицій), показник на 2024 вже на квітень становить практично 31 тис. угод з їх вартістю понад 2.3 трлн дол. – тобто процеси інтеграції ЗіП сьогодення набагато інтенсивніші, порівняно з минулими нещодавніми роками. Практично ідентичні ситуації виділяються в наступних діаграмах щодо кількості та вартості розгалужень ЗіП.

Загалом, динаміка кількості та вартості інтеграційних угод ЗіП має непостійний характер та залежить від великої кількості факторів: як міжнародних, так і національних для кожної держави.

Найважливішим є виділення та аналіз серед процесів ЗіП саме транскордонних операцій: він дозволяє проглянути темпи міжнародного економічного розвитку та зростання; динаміки глобальних інтеграційних процесів, що сприяє позитивному обміну практиками управління бізнесами, конкретними важливими знаннями та досвідом компаній різних частин світу, що провокує підвищення продуктивності та розвитку обраної галузі економічної структури. Тобто, такий аналіз надає інформацію про активність і масштаб міжнародного ринку ЗіП (рис. 2.2).

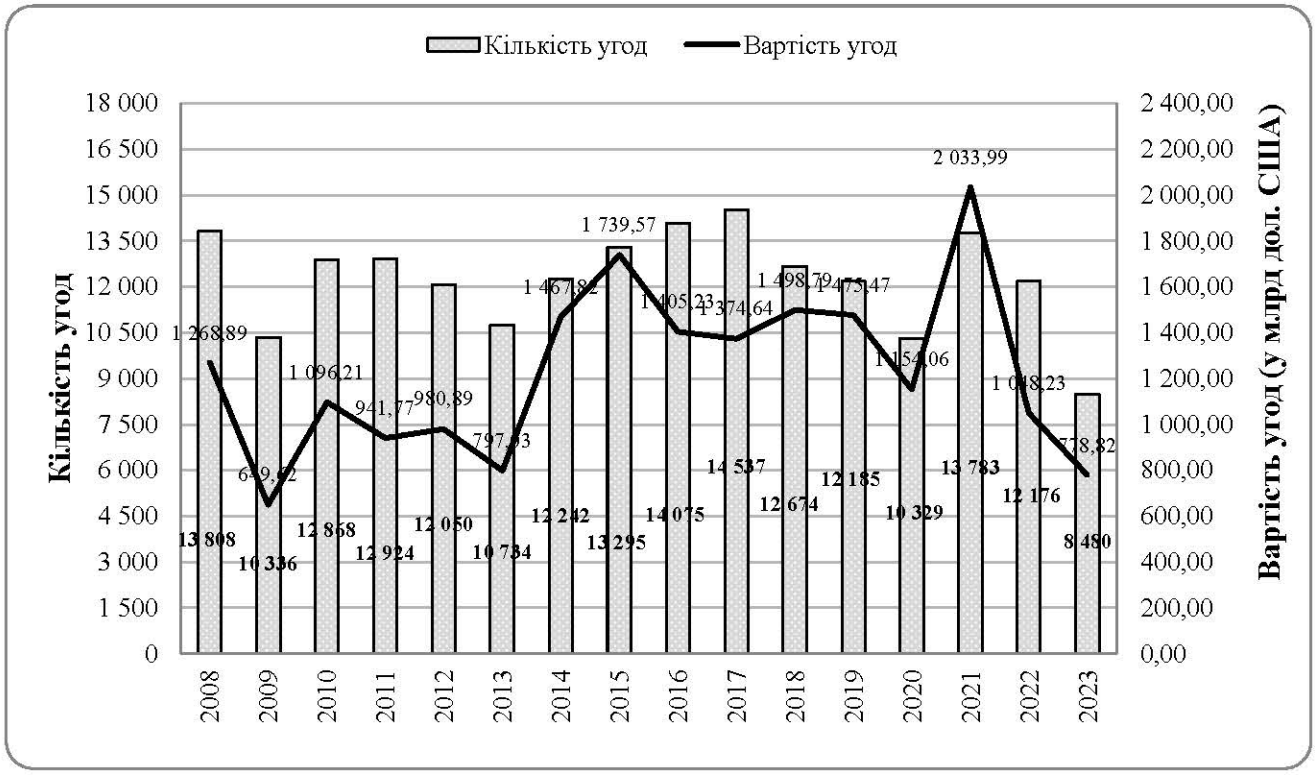

Рисунок 2.2 – Кількість та вартість транскордонних ЗіП у всіх галузях починаючи з 2008 р.

Джерело: побудовано автором на основі [59]

Знову ж таки, помічаємо збільшення кількості та вартості угод у 2021 році (практично 14 тис. угод ціною 2 трлн дол. США) році, після чого спад 2022 р. (практично на 12% за кількістю угод та 50% вартості цих угод) та 2023 (ще на 30% за кількістю угод та 26% по їх вартості відносно 2022) року.

Але, у 2024 вже на квітень кількість таких угод становить практично 3100 з вартістю понад 2,3 трлн дол. США, що вже наблизилося до показника по вартості угод в порівнянні з 2023 роком (в порівнянні з 2023: понад 3900 угод вартістю в 2,5 трлн дол. США). Тобто угоди мають більш інтенсивний розвиток, як і загальні показники угод на рис. 2.1.

Ворожі поглинання є однією з найсуперечливіших форм інтеграційних угод. Аналіз таких угод прямо відображає рівень корпоративних конфліктів, а їх вартість демонструє ті фінансові ресурси, які готові витратити компанії для захоплення контрольних пакетів акцій інших (рис. 2.3).

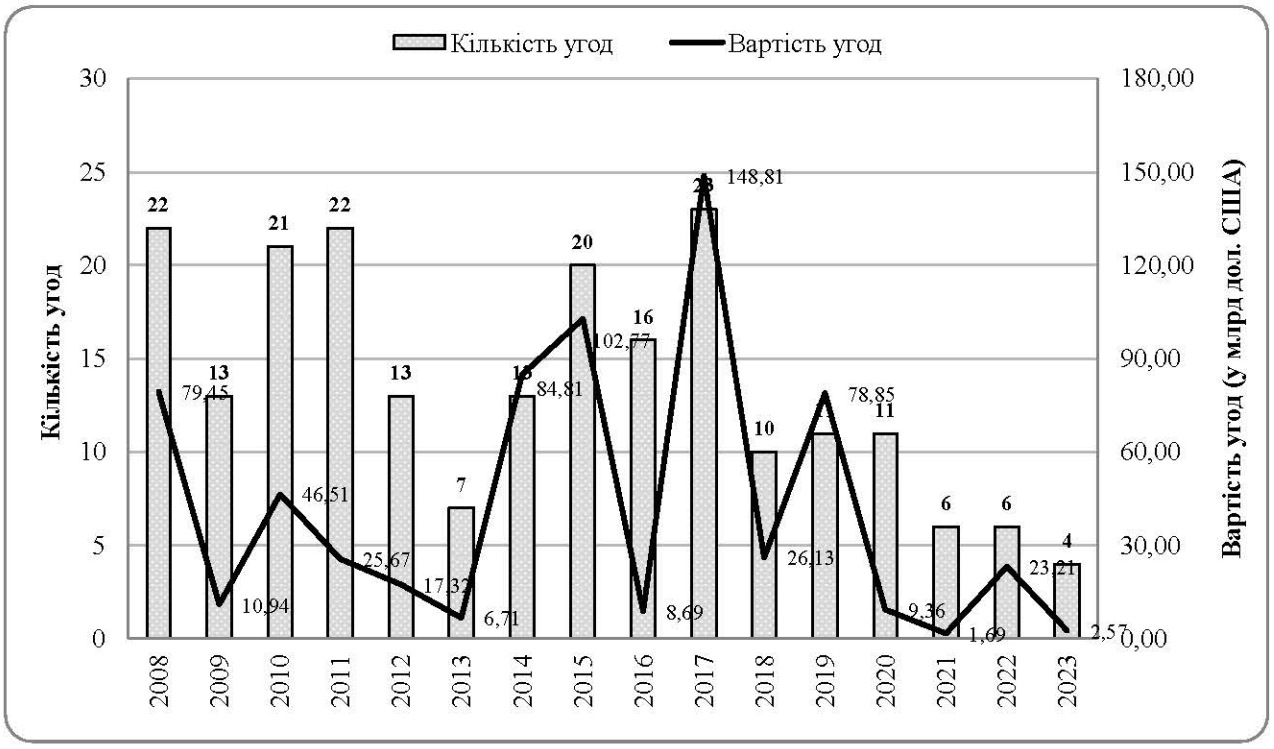

Рисунок 2.3 – Кількість та вартість ворожих поглинань починаючи 2008 року (кількох/вартість в усіх галузях).

Джерело: побудовано автором на основі [59, 98]

Як ми можемо побачити з рисунку 2.3, статистика ворожих поглинань загалом має тенденцію до зменшення як самих угод, так і їх вартості. Таке зменшення кількості може бути результатом процесу еволюції міжнародних регуляторних обмежень, соціальних та/або політичних тисків, високих витрат та високих ризиків подібних операцій. Очевидно, що інші ЗіП являють собою дружні інтеграції.

Для оцінки інвестиційного клімату продивимось графік кількості та вартості угод ЗіП за участю фін. інвесторів, які відіграють ключову роль у

розвитку глобального ринку – це показники, який характеризується фінансовим обсягом інтеграційних угод, які здійснюються тими інвесторами, які поглинають/об'єднують компанії для конкретно отримання прибутку. Тобто, якщо порівнювати «стратегічних» та чисто фінансових інвесторів, то останні переважно зацікавлені в фінансовій вигоді, перші ж – першомета є інтеграція власної бізнес–структури. Аналіз кількості угод дозволяє оцінити активність інвесторів, вартість же відображає масштаби та важливість інвестицій (рис. 2.4).

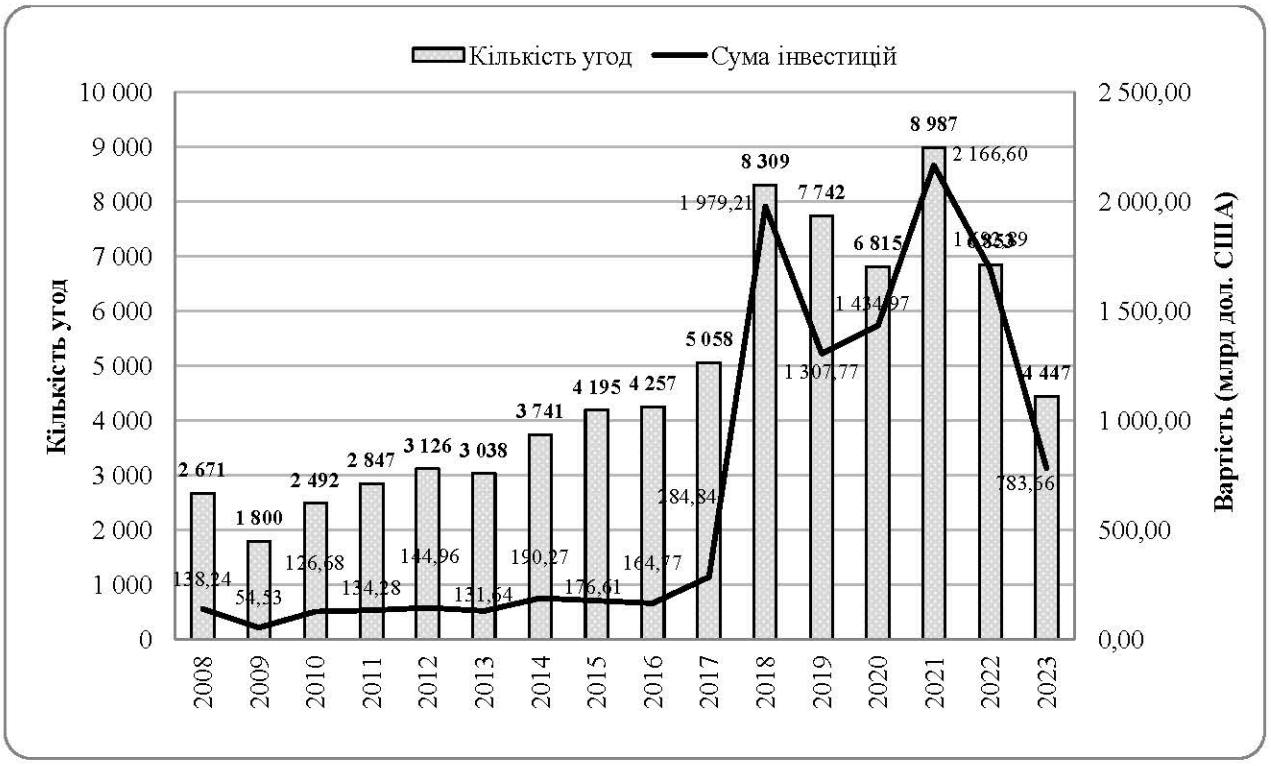

Рисунок 2.4 – Кількість та сума інвестицій угод ЗіП (неворожих) по всіх галузях з 2008 р.

Джерело: побудовано автором на основі [59, 98]

З рисунку 2.4 чітко бачимо, що вкладення капіталу інвесторів загалом має характер збільшення як самих угод, так і капіталу. 2009 рік – початок зростання кількості таких угод, а з 2017 різкий підйом капіталовкладень та

також кількості інтеграційних угод ЗіП. Так само, як і з загальними тенденціями міжнародних процесів ЗіП – спад після 2021 року. На квітень 2024 сума та кількість (понад 4000 угод з 815 млрд дол. США) вже практично ідентична 2023 р. (понад 4400 угод на понад 780 млрд дол. США).

Кількість і вартість мегазліттів та мегапоглинань є важливими індикаторами динаміки світового ринку інтеграційних угод. Вони містять в собі великі фінансові транзакції (в нашому випадку більше 1 млрд дол. США) провідні світові компанії, що відображають детальніше тенденції світової економіки та ринку; цілі, пріоритети корпорацій та інвестиційні глобальні настрої (рис. 2.5).

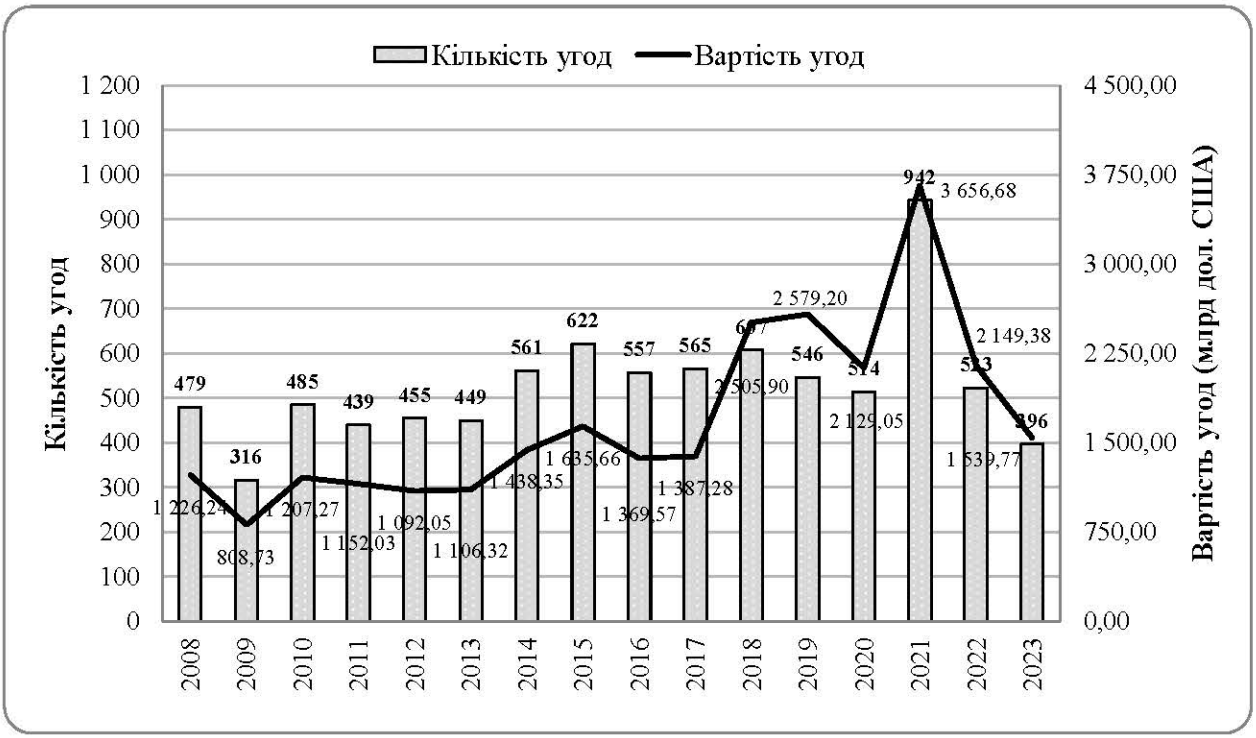

Рисунок 2.5 – Загальна кількість та вартість великих ЗіП усіх галузей починаючи з 2008 року (угоди більше 1 млрд дол. США)

Джерело: побудовано автором на основі джерела [59]

З рисунку бачимо, що кількість ЗіП від 1 млрд дол. США становить практично половину всіх процесів ЗіП загалом. Можна зробити висновок, що обіг капіталу в інтеграційних процесах в основному лежить на великих корпораціях, які тримають більшу частину міжнародного ринку.

Другий етап, щоб визначити основні галузі, інноваційні та технологічні тенденції – галузева та географічна структури міжнародних ЗіП – досить різноманітні та залежать від багатьох факторів, містять в собі різні сектори економіки (детальніше галузева структура за кількістю – рис. 2.6, та вартістю – рис. 2.7).

Рисунок 2.6 – Кількість угод ЗіП за галузями починаючи з 1985 року, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [59]

За кількістю угод більшість угод відбувається в промисловому секторі. Починаючи з 1985 року було оголошено понад 126 000 транзакцій вартістю близько 6,1 трлн дол. США. Високі технології займають друге місце – близько 118 000 угод ЗіП з понад 5 трлн дол. США. Фінансовий сектор займає третє – понад 111 000 транзакцій на суму 10,8 трлн млрд дол. США.

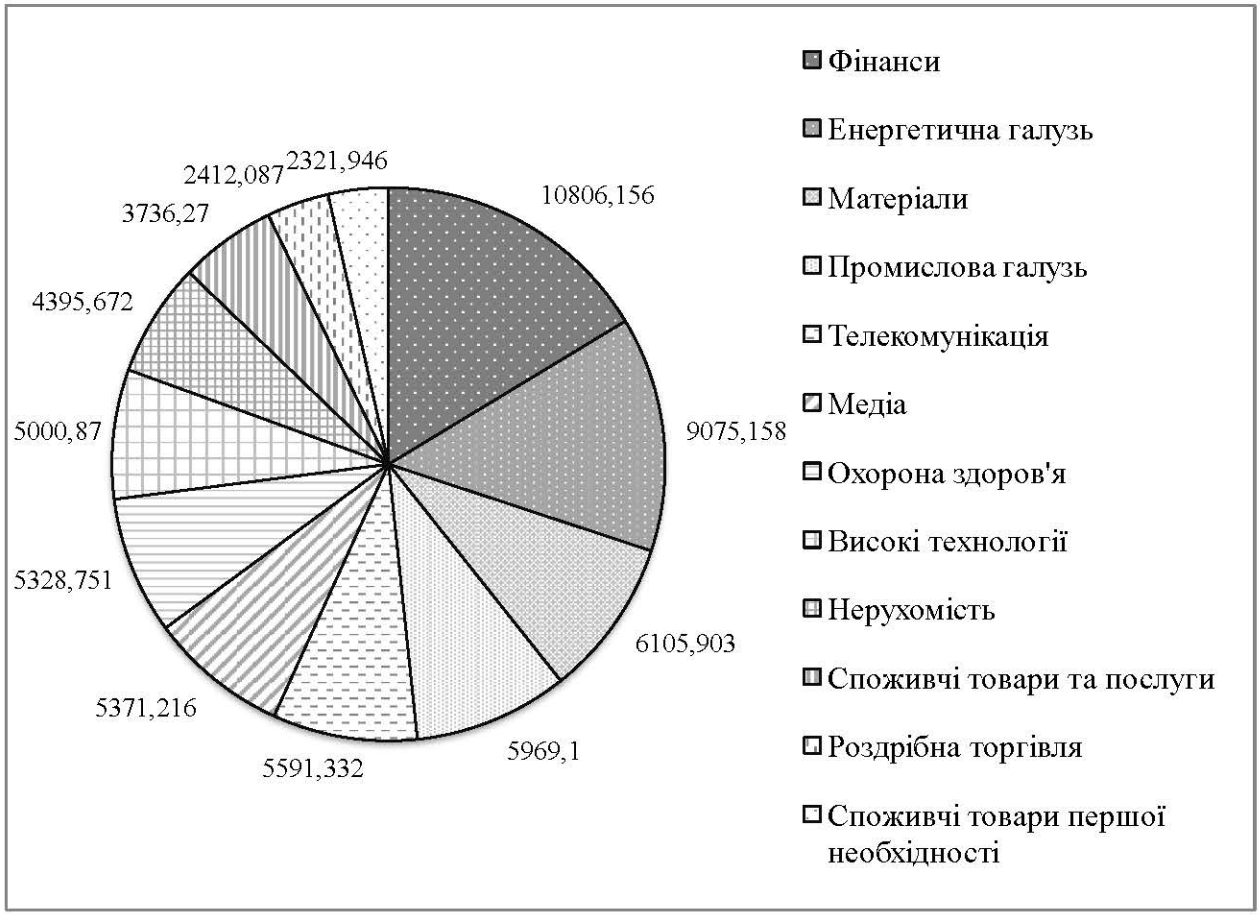

Рисунок 2.7 – Вартість угод по галузях ЗіП починаючи з 1985 року, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [59]

Щодо вартості угод, більшість угод відбувається у фінансовому секторі на загальну суму понад 10,8 трлн дол. США. Енергетична галузь зазнала оголошених об'єднань на понад 9 трлн дол. США. Сектор матеріалів досяг понад 6,1 трлн дол. США.

Тобто, галузева структура міжнародних ЗіП відображає пріоритети та інтереси компаній у різних секторах. Найбільшу активність вони проявляють у секторі промисловості, фінансів та високих технологій – якщо робити аналіз за кількістю інтеграційних угод; фінансовій, енергетичній та матеріальній галузі – якщо робити аналіз за вартістю таких міжнародних інтеграційних угод.

Загальна географічна структура ЗіП розглядається, щоб визначити основні інвестиційно привабливі регіони; вона відіграє важливу роль щодо розуміння роботи та тенденцій глобального економічного ринку та основних напрямів інвестиційних потоків.

Останні 5 років щодо аналізу регіональної структури транснаціональних злиттів та поглинань, то він показує, що найбільша частка угод залишається за Північною Америкою – близько половини усіх угод у світі припадає саме на неї. Проте й значний приріст спостерігається в Азійсько–Тихоокеанському регіоні (рис. 2.8).

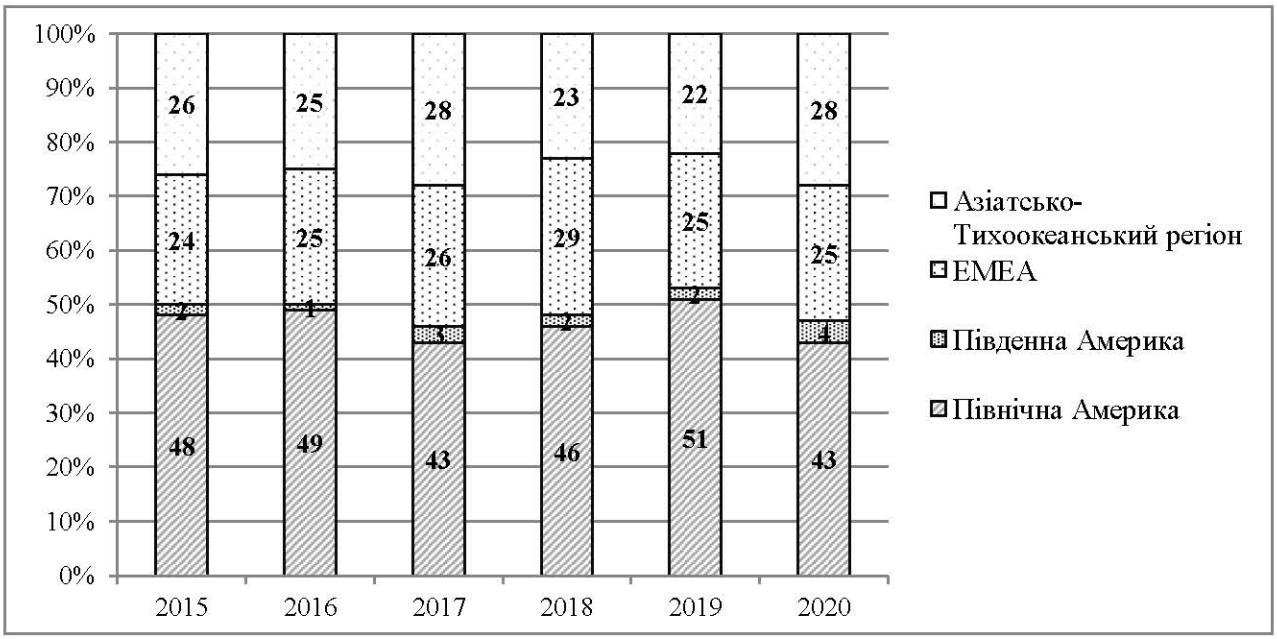

Рисунок 2.8 – Транснаціональні процеси ЗіП за регіонами світу (структура) за 2015–2020 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [40]

Якщо дивитись загалом по країнах, то маємо наступну статистику лідерів по загальній кількості злиттів та поглинань (транскордонні ЗіП зазвичай становлять близько 20–25% від загальної кількості) (рис. 2.9): серед лідерів за обсягами ЗіП є США: лідирує за кількістю та вартістю угод, має значні фінансові ресурси та розвинуту економічну та законодавчу структуру відносно ЗіП. Велика Британія: залишається сильним міжнародним гравцем. Канада: активно бере участь у міжнародних угодах: найбільше в енергетичному секторі [59, 98].

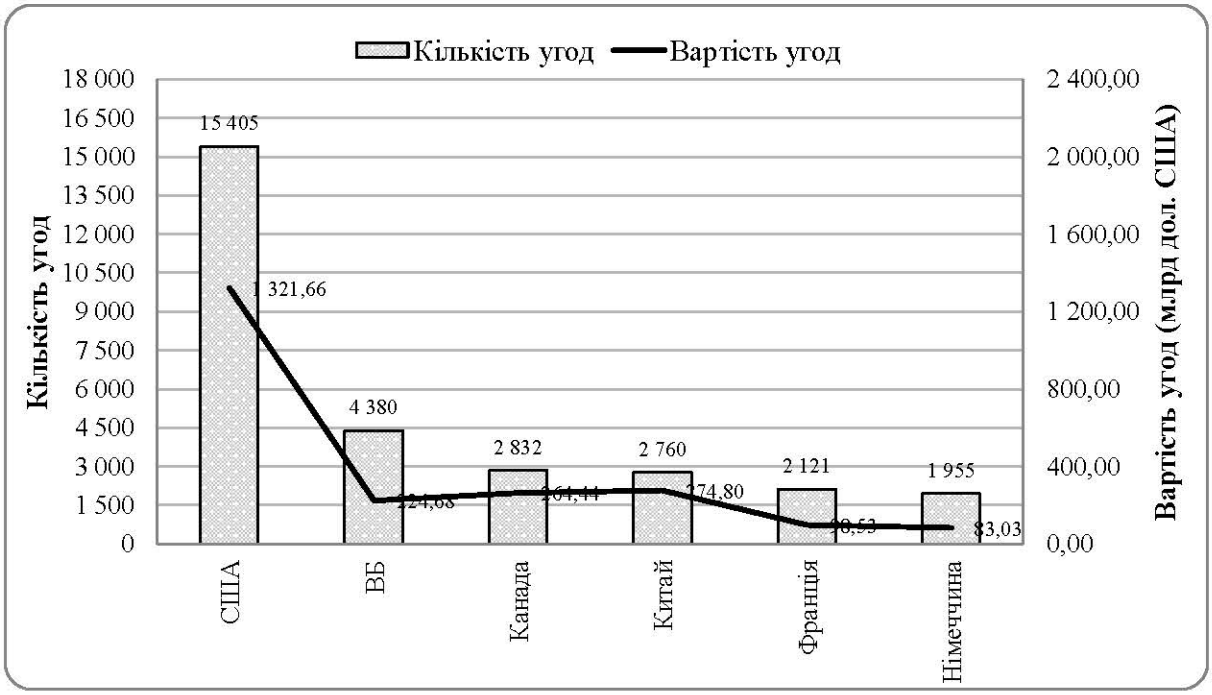

Рисунок 2.9 – Топ країн–лідерів міжанродних інтеграційних процесів ЗіП за кількістю та вартістю цих угод починаючи з 2021 року включно

Джерело: побудовано автором на основі [59]

Щодо економічних угрупувань маємо наступні факти:

країни CIVETS за кількістю мають близько 34 000 угод з 1991 року, загальна вартість яких перевищує 1,5 трлн дол. США;

DACH – починаючи з 1991 р. у регіоні було укладено за кількістю близько 89 760 угод із загальною вартістю приблизно 6,3 трлн євро;

БРІКС – з 1995 року в регіоні відбулася значна кількість угод ЗіП на загальну суму приблизно 170 000 угод загальною вартістю близько 10,2 трлн дол. США [59].

Протягом усього часу діяльності у процесах ЗіП – зазнавали змін та редагування в країнах під впливом різного роду факторів: починаючи з економічних причин та нормативно–правового середовища, закінчуючи галузевими тенденціями та глобальних подій.

Загалом, географічна карта ЗіП показує, як країни взаємодіють та вливаються в процеси інтеграції один з одним. Важливість окремих регіонів світу в інтеграційних процесах відображає їх силу на міжнародному ринку, економічний потенціал та роль як гравця на світовій арені.

Щоб визначити глобальні економічні тенденції та заради повного розуміння масштабів та впливу міжнародних ЗіП на міжнародну економіку важливо розглянути приклади найбільших таких угод у світі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Найбільші міжанародні угоди ЗіП різних галузей

Компанії та процес	Галузь	Рік	Ціна угоди (дол. США)	Поправка на інфляцію (дол. США)
Компанія ВБ Vodafone Airtouch поглинула (вороже) німецький концерн Mannesmann	Телекомунікації	1999–2000 рр.	183 млрд	334,7 млрд
Communications Vodafone (ВБ) продала свої 45% акцій компанії Verizon Wireless (США)	Телекомунікації	2013 р.	130 млрд	173 млрд
Злиття AB InBev (Бельгія) та SABMiller (ВБ) – утворення Anheuser–Busch InBev SA/NV	Споживчі товари	2008 р.	107 млрд	138 млрд дол. США
Злиття Unilever plc (ВБ) та Unilever N.V. (Нідерланди)	Споживчі товари	2020 р.	81 млрд	97 млрд
Злиття BP (ВБ) Amoco (США) та утворення BP/Amoco	Промисловість	1998 р.	49 млрд	91 млрд

Продовження таблиці 2.1

Злиття Holcim (Швейцарія) Lafarge S.A. (Франція) – створення LafargeHolcim, в 2021 р. перейменовано Holcim Group	Матеріали	2014 р.	60 млрд	77 млрд
British American Tobacco (ВБ) R. J. Reynolds Tobacco Company (США). RJ Reynolds – дочірня компанія British American Tobacco	Споживчі товари	2017 р.	49 млрд	61 млрд
Придбання компанією Rio Tinto (ВБ) компанії Alcan (Канада)	Метали та гірнича справа	2007 р.	38 млрд	56 млрд
Злиття S&P Global (США) та IHS Markit (ВБ)	Фінансові послуги	2022 р.	44 млрд	51,8 млрд
Поглинання компанією Enbridge (Канада) компанію Spectra Energy (США) (придбання повного пакету акцій)	Енергетична галузь	2016 р.	28 млрд	35,5 млрд

Джерело: побудовано автором на основі [35, 42, 67, 68, 83, 84, 86, 87, 88, 103]

Найбільші угоди інтеграційних процесів ЗіП, як правило, мають сильний вплив на глобальну економічну систему. Вони містять в собі низку важливих показників: починаючи з перебудови конкурентного середовища, закінчуючи ціновими коливаннями та економічним кліматом загалом.

Отже, проведено аналіз показників та найбільших ЗіП на світовому рівні, який показує, що угоди є важливою частиною механізму економіки та механізму побудови стратегій компаній, що призводить до покращення їх конкурентоспроможності (у вдалих ЗіП). Основними показниками для аналізу є кількість угод, їхня вартість, динаміка змін у різних галузях та регіонах, а також результати інтеграції компаній після угод. Успішні ЗіП сприяють синергії та покращують фінансові показники. На визначення успішності сильно впливають регуляторні механізми та антимонопольні обмеження. Загалом, міжнародні ЗіП являють собою один з головних наслідків глобалізації економіки, та сприяють її розвитку. Тепер важливою частиною дослідження є аналіз міжнародні ЗіП у сфері високих технологій

2.2. Міжнародні злиття та поглинання в сфері високих технологій

Методика аналізу міжнародних ЗіП сектору ВТ здебільшого полягає в такому ж застосуванні методів вивчення та зіставлення статистичних даних, та за допомогою статистичної їх оцінки стану, структури та динаміки кількості/вартості міжнародних ЗіП ВТ у світі, що передбачає декілька етапів аналізу.

Етап перший – дослідження основних показників динаміки кількості та вартості міжнародних ЗіП сектору ВТ, що містить аналіз наступних показників:

– оцінка кількості та вартості угод ЗіП основних галузей ВТ (більшість підгалузей ВТ хоча і містять в собі високий вміст капіталу, але є непристосованими до інтеграційних процесів, через свою «молодість» на ринку) – для того, щоб визначити основні економічні тенденції інтеграційних угод;

– аналіз інвестицій як рушійної сили сектору ВТ у ЗіП – оцінка інвестиційного клімату, їх впливу на ЗіП, як джерела фінансування.

Етап другий – проведення аналізу загальної географічної структури міжнародних ЗіП ВТ, що містить аналіз наступних показників:

– аналіз географічної структури ЗіП ВТ – щоб визначити основні інвестиційно привабливі регіони та регіональні економічні тенденції ВТ;

– розгляд найбільших/важливих міжнародних інтеграцій ЗіП ВТ за весь та останні проміжки часу – щоб визначити глобальні економічні тенденції та стратегічні аспекти компаній–учасників інтеграційних угод ЗіП сектору ВТ.

Сьогодні технологічні тренди формують можливості та майбутній розвиток для бізнесу, національних та міжнародних комунікацій та, звісно, покращують якість життя людей. Основними можна виділити наступні:

штучний інтелект (створення персоналізованих рекомендацій та послуг; автоматизація процесів виробництва та/або обслуговування; аналіз великої кількості даних тощо), Інтернет, 5G технології (заради забезпечення стабільного та швидкого інтернету), квантові обчислення, розвиток капіталу та криптовалюти (являють собою децентралізовані фінанси), зелена енергетика та біотехнології (розробка медичних рішень та покращення процесу лікування), генетична інженерія тощо. Також через зростання загроз на відносно новий сегмент, стає популярним та швидко розвивається сектор кібербезпеки тощо.

Для того, щоб визначити основні економічні тенденції інтеграційних угод, в першу чергу розглянемо основні динаміки: загальна кількість інтеграцій ЗіП у сфері ВТ та її найважливіші та найбільші галузі, які є головними керуючими міжнародних ЗіП високих технологій.

Загальна кількість інтеграцій ЗіП у сфері ВТ (починаючи з 1985 року до 2016) становить 117973 угоди на суму понад 5 трлн дол. США, але важливо відзначити, що галузь почала своє поширення та поштовх до сильного розвитку досить нещодавно, а стрімкий розвиток призводить до все більших її обертів та угод, тому після 2016–17 років можна побачити різкий підйом динаміки ЗіП у ВТ.

В основному міжнародні ЗіП відбуваються в наступних секторах: АТОП, біотехнологічна та фармацевтична, ІТ–сектор та послуги, програмне забезпечення. Інші мають більше регіональний характер: кібербезпека, нанотехнології, штучний інтелект тощо – хоча вони контролюють велику кількість капіталу та мають сильну енергію та потенціал до розвитку – є досить новими секторами, через що існує певна непристосованість до саме міжнародних інтеграційних процесів, тому частка таких ЗіП невелика.

Розглянемо основні галузі ВТ, їх статистику кількості та цін процесу інтеграцій ЗіП. Аерокосмічна та оборонна промисловість (АТОП) являю собою важливий сектор розробки та виробництва літаків, космічних апаратів та військової техніки (рис. 2.10).

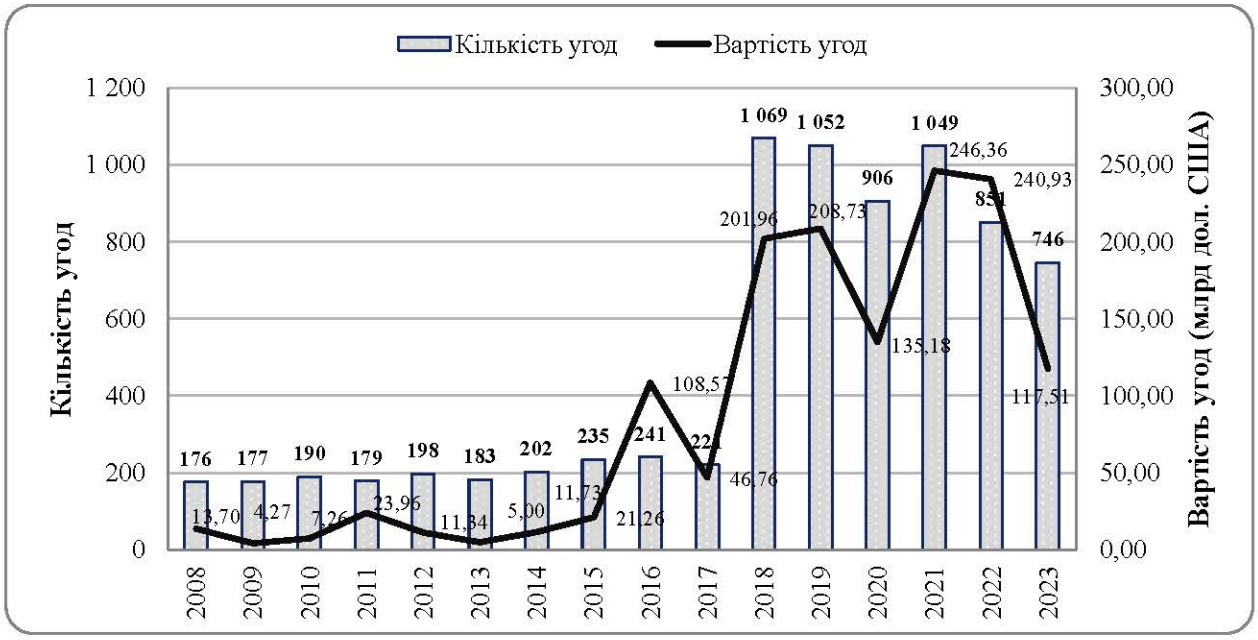

Рисунок 2.10 – Кількість та вартість ЗіП в галузі аерокосмічної та оборонної промисловості

Джерело: побудовано автором на основі [59]

По графіку 2.11 видно, що починаючи з 2018 року галузь почала активно застосовувати процеси реорганізації свого типу. Чітко, знову ж таки, прослідковуються системні падіння під час 2020 року, через пандемію; та 2022–23 роках, через війну в Україні. Що цікаво, хоча кількість ЗіП на 2022 зменшилась, ціна цієї кількості угод практично не змінилася (впала на 2,5%, хоча їх кількість упала практично на 20%), хоча на 2023 показник знову зазнав різкого падіння.

Наступна важлива галузь ВТ – біотехнології та фармацевтика (рис. 2.11). За природою ключові сектори розробки, виробництва та впровадження медичних препаратів та технологій для покращення здоров'я.

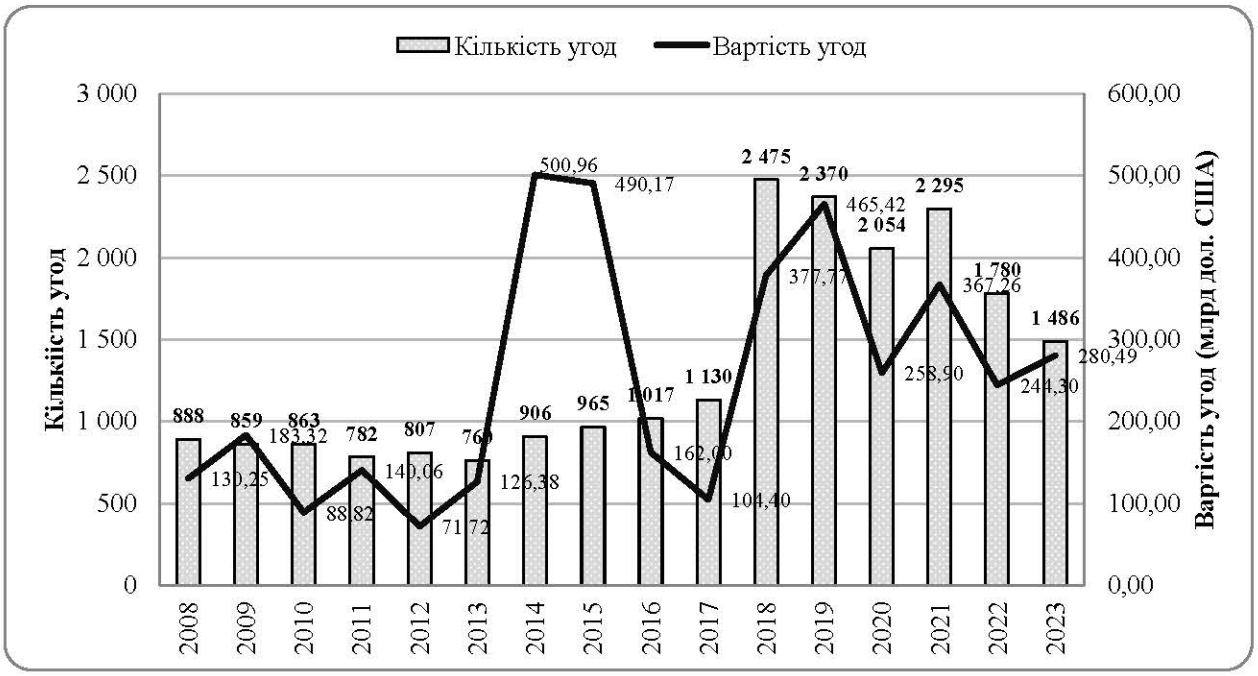

Рисунок 2.11 – Кількість та вартість ЗіП в галузі біотехнології та фармацевтики

Джерело: побудовано автором на основі [59]

Так само як і у випадку з АТОП – розвиток ЗіП з початку 2017 року по кількості та ціною, але є цікавий період 2014–2015 рр., який є малим за кількістю угод, але за ціною переважає навіть показники після 2017 року. В першу чергу такі статистичні данні проявилися через такі компанії як Teva–Allergan (40,5 млрд дол.), Mylan–Perrigo (35,0 млрд дол.), Abbvie–Pharmacyclics (19,0 млрд дол.), тобто «китів» тогочасних інтеграційних процесів біотехнологічної та фармацевтичної промисловості. Це видно також з того, що кількість угод практично не змінилася, а ціни сильно переважають минулі роки – відношення ціни до кількості угод.

Щодо галузі програмного забезпечення та комп. послуг, розділимо їх на дві системи: програмне забезпечення та інтернет (рис. 2.12); та IT–консультації/послуги (більш загальне) (рис. 2.13).

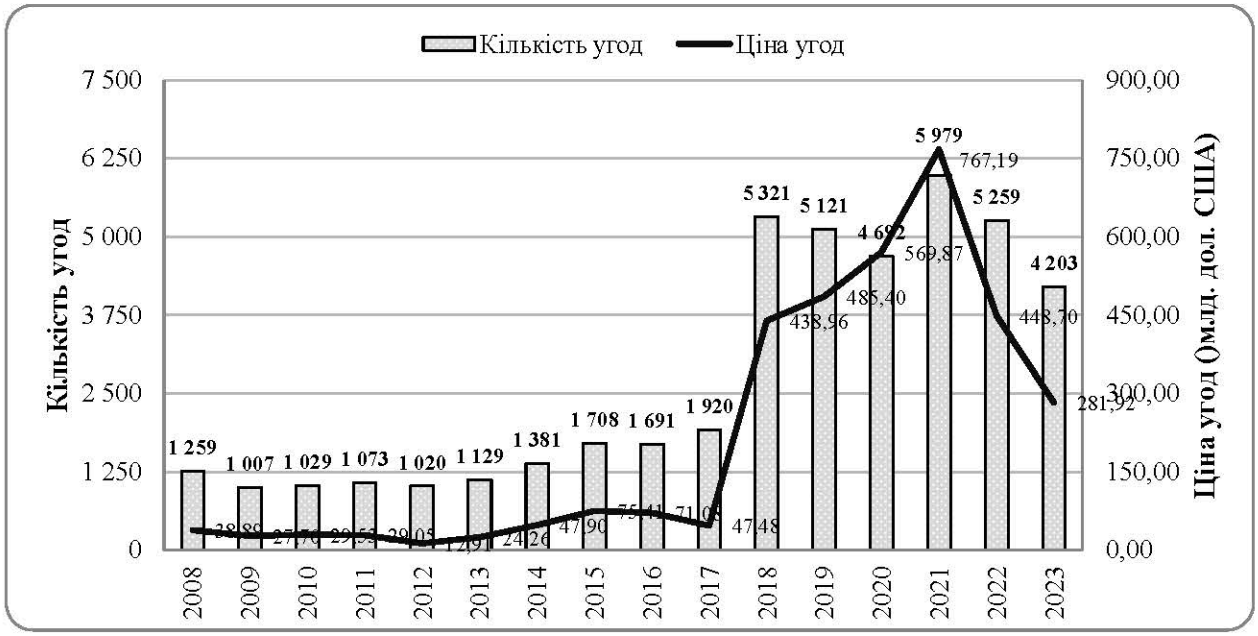

Рисунок 2.12 – Кількість та вартість ЗіП в галузі програмного забезпечення та Інтернет–послуг

Джерело: побудовано автором на основі [59]

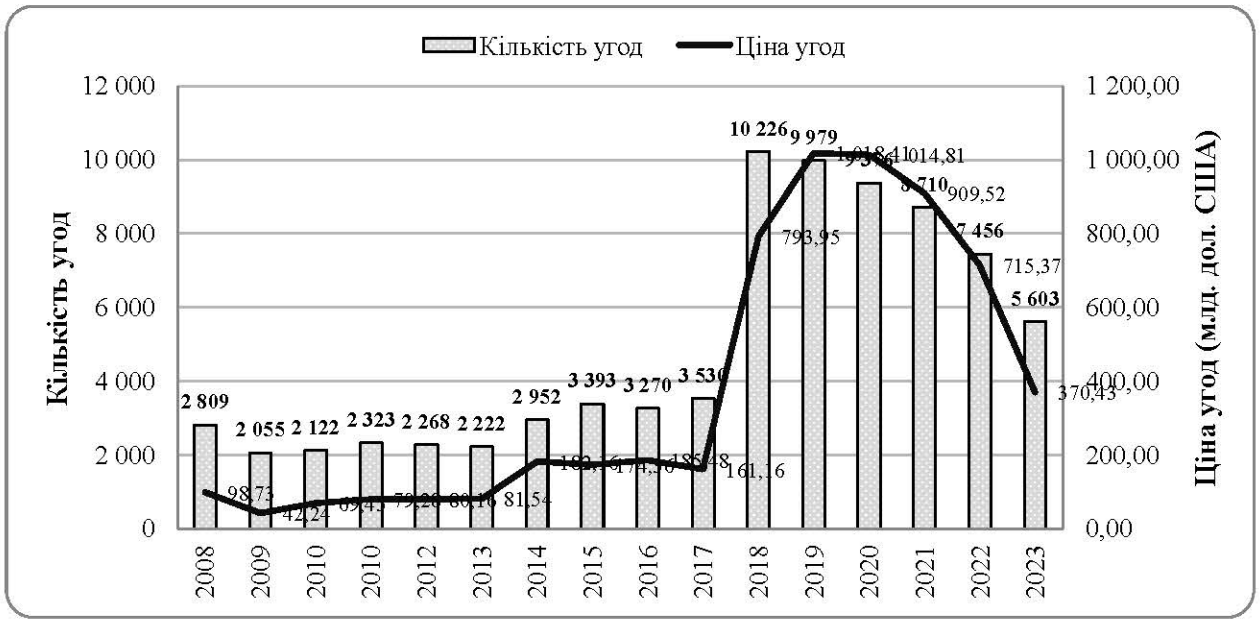

Рисунок 2.13 – Кількість та вартість ЗіП галузі IT–консультацій та послуги

Джерело: побудовано автором на основі [59]

Як видно з рисунків: основний розвиток та розповсюдження інтеграційних ЗіП також систематично припадає на 2018 рік, після 2020–2021 – плавний спад кількості та цін на подані угоди.

Якщо говорити про обсяги та напрями, структуру інвестицій ВТ, то маємо наступну картину: прямий капітал є рушійною силою ЗіП ВТ: особливо програмного забезпечення, формуючи приблизно дві третини усих загальних угод галузі програмного забезпечення у 2023 році; тенденція також наступна: багато організацій відкладали впровадження нових ІТ–програм через невизначені макроекономічні перспективи, що створює складніші перспективи розвитку ринку ІТ–послуг [34].

Можна сказати, що передача технологій закордонними філіями, розвиток конкуренції з місцевими фірмами, підвищення продуктивності праці сприяють збільшенню притоку прямих іноземних інвестицій. Розвиток високотехнологічного сектору найбільш інноваційних ТНК провокує створення технологій та підвищує їх ефективність завдяки використанню переваг МРК та розміщення нових інноваційних філій, а інвестиції є головним чинником інноваційного розвитку.

Загалом, регулювання іноземних інвестицій у секторі ВТ посилилося, що зумовлено зростанням політичного та економічного протекціонізму через занепокоєння щодо національної безпеки останніх років. Тенденція відображає зростання важливості технологій для світової економіки. COVID–19 активізував регулювання іноземних інвестицій, оскільки уряди прагнули захистити стратегічні активи, які можуть стати більш вразливими до поглинання.

Таким чином, вже транскордонні угоди ЗіП у сфері ВТ стають дедалі складнішими, особливо там, де залучені кілька юрисдикцій, а учасники угод повинні бути обізнані з усіма обов'язками процесу інтеграції.

Щоб визначити основні інвестиційно привабливі регіони та регіональні економічні тенденції ВТ, то в першу чергу треба розглянути технологічні центри у світу, де інновації починають своя путь та розвиток, і відіграють ключову роль у стимулюванні економічного зростання.

Наведені в таблиці списки глобальних технологічних центрів (табл. 2.2) відомі рейтингом глобальної екосистеми стартапів, який базується на наступних факторах: ефективності, фінансування, таланту та досвіду, охопленні ринку та знань. У сукупності ці фактори створюють повну картину активності та впливу центру на світовий технологічний ландшафт.

Таблиця 2.2 – Найвпливовіші центри (концентрація компаній ВТ, глобальний вплив на сектор) сфери високих технологій у світі: список, характеристика, приклади компаній

Рейтинг	Назва/центр	Регіон	Особливості, компанії центрів
1	Кремнієва долина	Північна Америка, Каліфорнія, США	провідний технологічний центр у світі. Тут розташовані центри Apple, Google і Facebook.
2	Нью–Йорк	Північна Америка, США	різноманітні галузі промисловості, розташовані такі компанії, як Coinbase і Spotify,
3	Лондон	Європа, Велика Британія	фінтех–сектор Лондона отримав міжнародне визнання. Приклади компаній – Revolut і TransferWise
4	Бостон	Північна Америка, Массачусетс, США	Центр освіти та інновацій: edX, Athenahealth.
5	Пекін та Шанхай	Азія, КНР	«Кремнієва долина» Китаю. Компанії Xiaomi, ByteDance, ZongMu Tech
6	Лос–Анджелес	Північна Америка, Каліфорнія, США	Поєднання Голлівуду та технологічних інновацій. Netflix, Snap.
7	Тель–Авів	Близький Схід, Ізраїль	Місце стартапів. Waze, Mobileye.
8	Сіетл	Північна Америка, Вашингтон, США	Технологічні гіганти Amazon, Microsoft.

Джерело: побудовано автором на основі джерела [92]

На рис. 2.14 представлені країни основні діячі інтеграцій ЗіП ВТ по світу. Вбачаємо, що глобальні технологічні центри, розглянуті в табл. 2.2, переплітаються з кількістю процесів ЗіП по країнах. США залишається лідером як і за кількістю таких центрів, так і по кількоті та вартості інтеграційних процесів ЗіП.

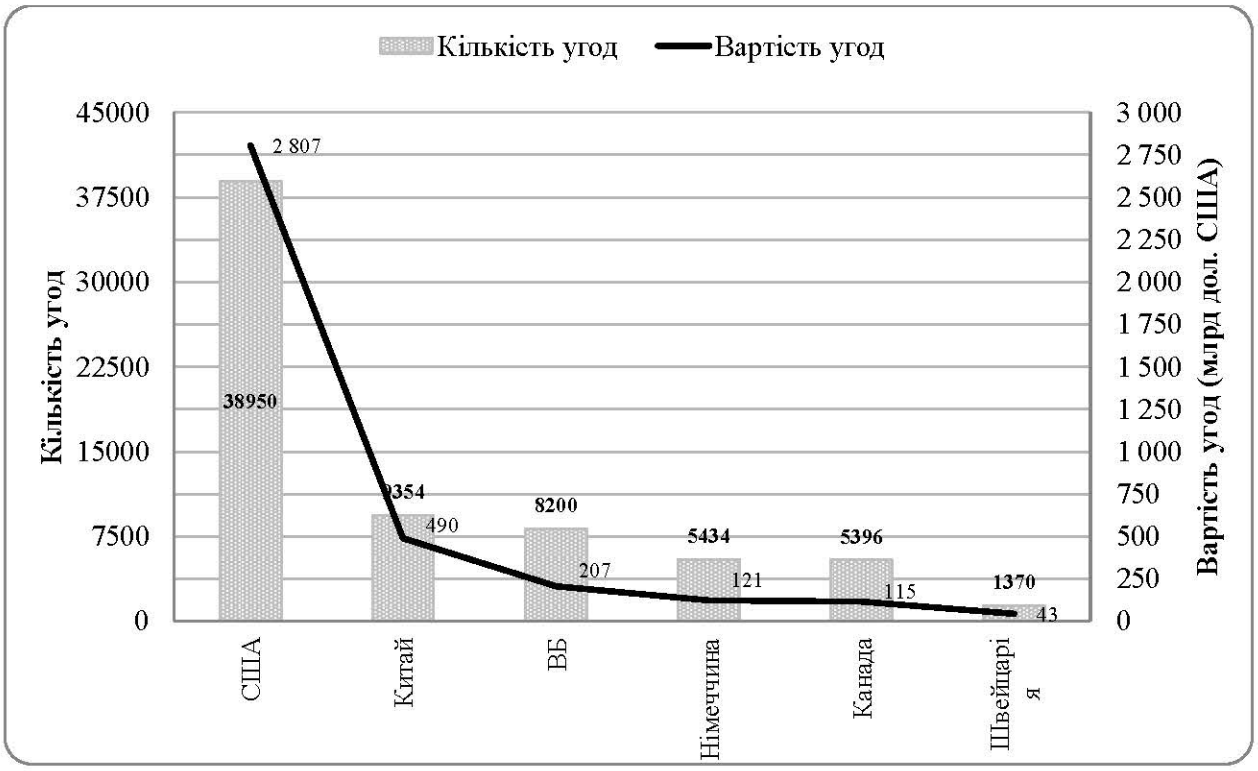

Рисунок 2.14 – Країни–лідери ЗіП у галузі ВТ (статистика суми та кількості угод 2000–2020 рр.)

Джерело: побудовано автором на основі [59]

Тобто, аналіз географічної структури ЗіП показує, що, загалом, центрами технологічного розвитку є США, Китай, Канада та країни ЄС – там і відбуваються, в основному, інтеграційні процеси. Вони являють собою регіони з розвиненими ринками як на національному, так і на міжнародному рівні, що сприяє зростанню загальної кількості компаній ВТ та їх активності.

Щоб визначити глобальні економічні тенденції мегаугод, наведемо приклади найбільших міжнародних ЗіП у сфері хай–тек (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Найбільші приклади міжнародних ЗіП у сфері ВТ

Компанії та процес	Галузь	Рік	Ціна угоди (дол. США)	Поправка на інфляцію (дол. США)
Поглинання Pfizer (США) компанії Astra Zeneca (ВБ)	Фармацевтична та біотехнологічна	2014 р.	82,4 млрд	150,7 млрд
Злиття Zeneca (ВБ) Astra AB (Швеція) – утворення AstraZeneca plc	Фармацевтична та біотехнологічна	1998 р.	67 млрд	125,2 млрд
Поглинання Takeda Pharmaceutical (Японія) компаніїї Shire plc (ВБ)	Фармацевтична	2018 р.	64,3 млрд	78 млрд
Поглинання Bayer (Німеччина) компанії Monsanto (США)	Фармацевтична та біотехнологічна	2018 р.	63 млрд	78 млрд
Novartis (Швейцарія) придбала контрольний пакет акцій Alcon (США)	Фармацевтична	2010 р.	39 млрд	55 млрд
Злиття Nokia Corporation (Фінляндія) та Siemens AG (Німеччина) – утворення Nokia Siemens Networks	Інформаційні технології та телекомунікації	2006 р.	31,5 млрд	47,8 млрд
Придбання AerCap (Ірландія) компанії General Electric (США)	Аерокосмічна	2021 р.	30 млрд	33,6 млрд

Джерело: побудовано автором на основі [79, 81, 82, 83, 85, 97]

Загалом, видно, що основну частину найбільших міжнародних ЗіП становлять компанії галузі фармацевтики та біотехнологій, хоча кількість таких ЗіП менша, ніж інших, наприклад, галузі ІТ–технологій та послуг. Пов’язано це з тим, що інші галузі в основному проводять інтеграційні угоди частіше всього на національному рівні, через складність таких інтеграцій та небажання приймати ризики (ЗіП Google та Mandiant, Microsoft та Nuance, Adobe та Figma тощо).

Основна ідея приєднання була заради розширення портфеля продуктів та тех. розвитку; збільшення доходу тощо, але, згідно з останніми фінансовими звітами SK Hynix компанія зазнала прорахунків.

Як видно з рисунку 1.16 – різкий обвал на наступний рік після інтеграції: витрати різко зросли, що призвело до від'ємного прибутку на 10 млрд дол. у 2023 році (прибуток впав на понад 35% порівняно з 2022 роком).

Серед значних, але не транснаціональних ЗіП можна виділити поглинання Microsoft компанії Nuance Communications (в минулому один з лідерів інноваційного штучного інтелекту та охорони здоров'я) сумою угоди понад 19,8 млрд дол. США – угода стала найбільшою угодою ЗіП в технологічних сферах у 2022 році та фінансувалася з власних коштів Microsoft [37, 75].

Дохід Microsoft з кожним роком зростає (рис. 2.18), якщо дивитись загальну картину його розвитку – конкретні угоди/інтеграції виділити важко, адже компанія займається великою кількістю стратегічних напрямів та розгалужень роботи: хмарні послуги та процеси ЗіП, розширення ігрової індустрії та інновації тощо.

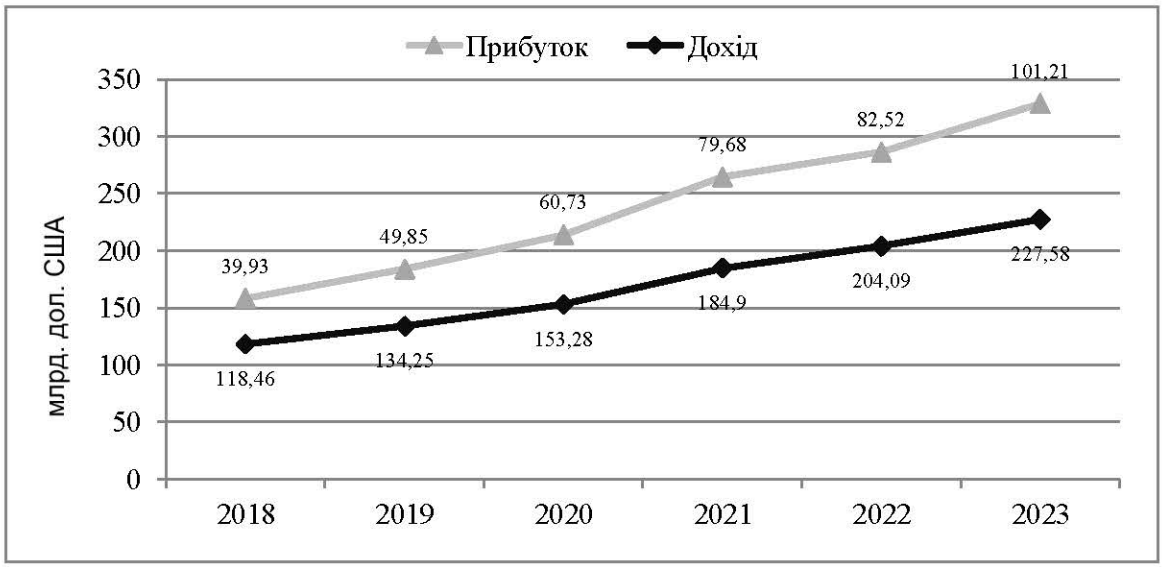

Рисунок 2.17 – Дохід Microsoft 2018–23 рр. (млрд дол. США)

Джерело: побудовано автором на основі [66]

Придбання Nuance Communications – стратегічно важлива інтеграція, вона посилила компанію в сфері штучного інтелекту, технологій загалом та сфері охорони здоров'я. Успіх інтеграції залежатиме від ефективної застосування технологій та збереження інноваційної бази Nuance Communications.

Щодо останніх регіональних ЗіП також важливо виділити наступну: Microsoft оголосила про намір придбати Activision Blizzard у 2022 році за понад 68,7 млрд дол. Придбання зумовлене прагненням надати бренду відеоігор Xbox перевагу на ринку.

Також важливим є злиття виробників мікросхем Avago Technologies та Broadcom вартістю 37 млрд дол. – вартість спільної вже компанії оцінюється в 77 млрд дол., сукупний річний дохід становить близько 15 млрд дол..

На початку 2022 року мільярдер Ілон Маск вороже поглинув Twitter за 44 млрд дол. Спочатку Twitter привітав пропозицію, але стратегія Маска не сподобалися компанії та менеджменту [66].

Отже, за допомогою аналізу міжнародних ЗіП у сфері ВТ визначено, що основними мотивами компаній є розширення технологічних можливостей та зміцнення свого бізнесу шляхом синергії. Угоди, які можна вважати успішними, як, наприклад, Microsoft компанії Nuance – призводять до інтеграції та розвитку сектору ВТ. Також, деякі угоди, як, наприклад, NVIDIA та Arm Holdings, були скасовані через регуляторні перешкоди, що показує важливість та готовність законодавства країн до дотримання та творення антимонополії світового ринку. Загалом, визначено, що інтеграційні процеси злиття та поглинання сектору високих технологій сприяють інноваціям та зміцнюють конкурентоспроможність компаній на глобальному ринку.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

За результатами другого розділу зроблено наступні висновки.

1. Проаналізовано кількість та вартість транснаціональних ЗіП, починаючи з 2008 року: динаміка загально має характер до збільшення інтеграцій та їх цін, але останні роки – більш негативний характер, у зв'язку з кризою через COVID–19 та війну в Україні: це проглядається і в наступних проаналізованих показниках. Визначено, що рівень агресивності та корпоративних конфліктів з кожним роком зменшується – кількість та вартість ворожих поглинань має динаміку до зменшення. Проаналізовано динаміку кількості/вартості інвестицій в інтеграційні процеси ЗіП: вкладення капіталу має характер збільшення як угод, так і капіталу. Розглянуто найбільші та останні важливі міжнародні ЗіП: кількість ЗіП від 1 млрд дол. США становлять практично половину всіх угод. Визначено основні галузі ЗіП: промислова, ВТ, фінанси (за кількістю угод); фінанси, енергетична галузь, матеріали (по вартості угод). Проаналізовано географічну структуру міжнародних ЗіП: близько половини припадає на Північну Америку, по ¼ частині припадає на ЕМЕА та Азіатсько–Тихоокеанський регіон.

2. Проаналізовано галузі ВТ ЗіП, які найбільше беруть участь в інтеграційних процесах: аерокосмічна, біотехнологічна, ІТ–сектор та програмне забезпечення – загально характерна динаміка до збільшення інтеграцій. Визначено, що інвестиції (в основному прямі) є рушійною силою ЗіП ВТ, особливо галузі програмного забезпечення. Визначено, що центрами технологічного розвитку є США, Китай, Канада та країни ЄС – там і відбуваються, в основному, інтеграційні процеси. Також, визначено, що основну частину найдорожчих міжнародних ЗіП ВТ становлять компанії галузі фармацевтики та біотехнологій, хоча кількість таких інтеграцій менша, ніж інших секторів: тих же високих технологій.

РОЗДІЛ 3
СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ КОМПАНІЙ У ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

3.1. Аналіз національних та міжнародних процесів злиття та поглинання в Україні

Методика аналізу інтеграцій ЗіП в Україні полягає в застосуванні методів спостереження та зіставленні статистичних даних, та за допомогою статистичної оцінки їх стану, структури та динаміки кількості/вартості ЗіП в Україні, що передбачає декілька етапів аналізу.

Етап перший – дослідження основних показників динаміки кількості та вартості ЗіП України, що містить аналіз наступних показників:

– оцінка кількості та вартості угод загальної кількості ЗіП України усих галузей – для того, щоб визначити економічні тенденції інтеграційних угод в Україні, їх розвиток;

– оцінка кількості та вартості міжнародних ЗіП України та аналіз їх географічної структури – для того, щоб визначити міжнародну роль України в інтеграційних процесах та основних закордонних інвесторів.

Етап другий – аналіз галузевої структури ЗіП України, що містить аналіз наступних показників:

– аналіз загальної (за усима угодами ЗіП) галузевої структури ЗіП України, щоб загально визначити основні галузі та їх тенденції в інтеграційних процесах;

– аналіз міжнародної (тільки міжнародні ЗіП) галузевої структури ЗіП України, щоб визначити основні галузі та їх тенденції в інтеграційних процесах на міжнародному рівні.

Етап третій – аналіз найбільших/важливих міжнародних ЗіП України по різних галузях та галузі ВТ, що містить аналіз наступних показників:

– розгляд найбільших/важливих міжнародних ЗіП України за весь та останні проміжки часу по різних галузях – щоб визначити економічні тенденції та стратегічні аспекти учасників угод ЗіП;

– розгляд та аналіз найбільших/важливих міжнародних інтеграцій ЗіП України галузі ВТ за весь/останні проміжки часу – щоб визначити економічні тенденції галузі ВТ та стратегічні аспекти компаній–учасників ЗіП в секторі ВТ.

Якщо говорити про загальну кількість інтеграцій ЗіП, то маємо наступну її динаміку на рис. 3.1; діаграма побудована починаючи з 2013 року, щоб проглянути вплив на інтеграції початку бойових дій 2014 року.

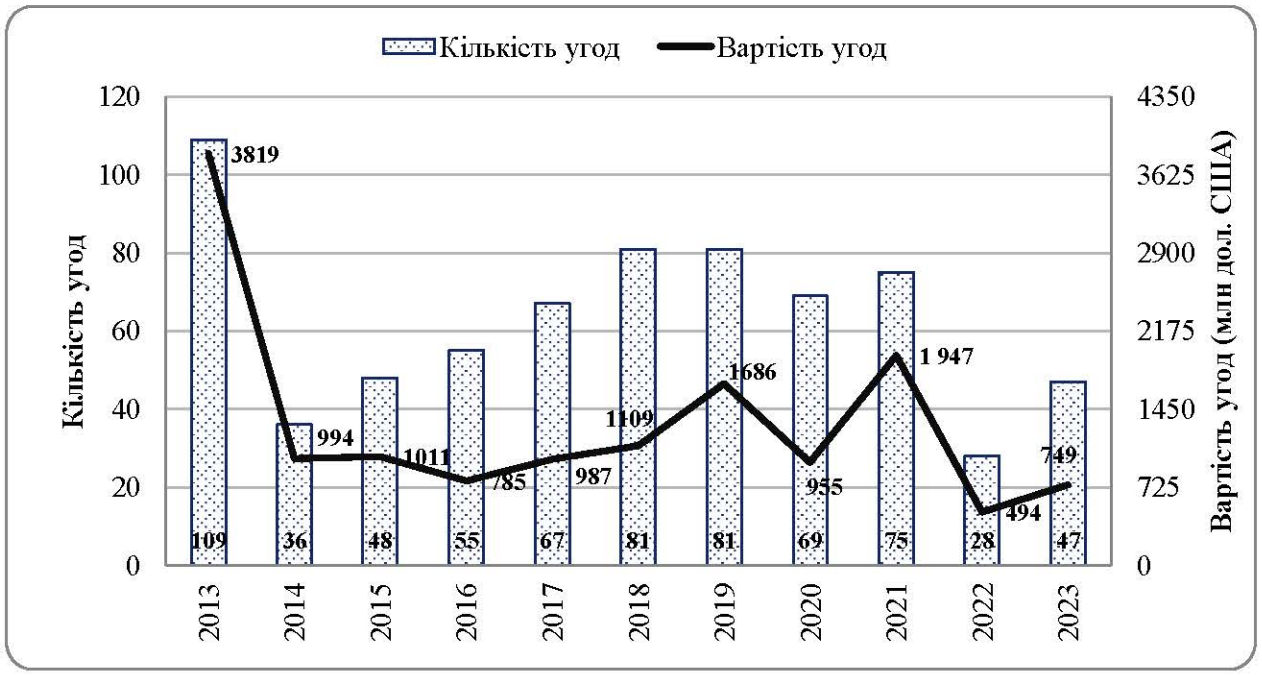

Рисунок 3.1 – Кількість та вартість (без урахування великих угод) ЗіП України 2013 – 2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [63]

Після 2014 року кількість та вартість ЗіП сильно призупинили свій розвиток. Поступово оживали інтеграції у 2018–19 роках, але різке падіння їх спостерігається у 2020 у зв'язку з кризою через COVID–19. Після 24 лютого 2022 р. інтеграції фактично припинилися: скасовано велику кількість ЗіП, які були у планах; повномасштабна війна майже припинила потік інвестицій на український ринок, але 2023 рік відзначився поступовим оживанням інтеграційних процесів. Разом з великими угодами ЗіП вартість ЗіП на 2023 рік становить близько 1,2 млрд дол. США. Повномасштабна війна створила негативний вплив на інвесторів, яких цікавили базові економічні структури: сільське господарство, роздрібна торгівля, металургія тощо, через що напрям інвестицій більше пав на ІТ–сектор (11 угод). Загальна кількість та вартість вхідних обсягів угод припадала на Північну Америку та Європу (понад 786 млн дол.) (рис. 3.2).

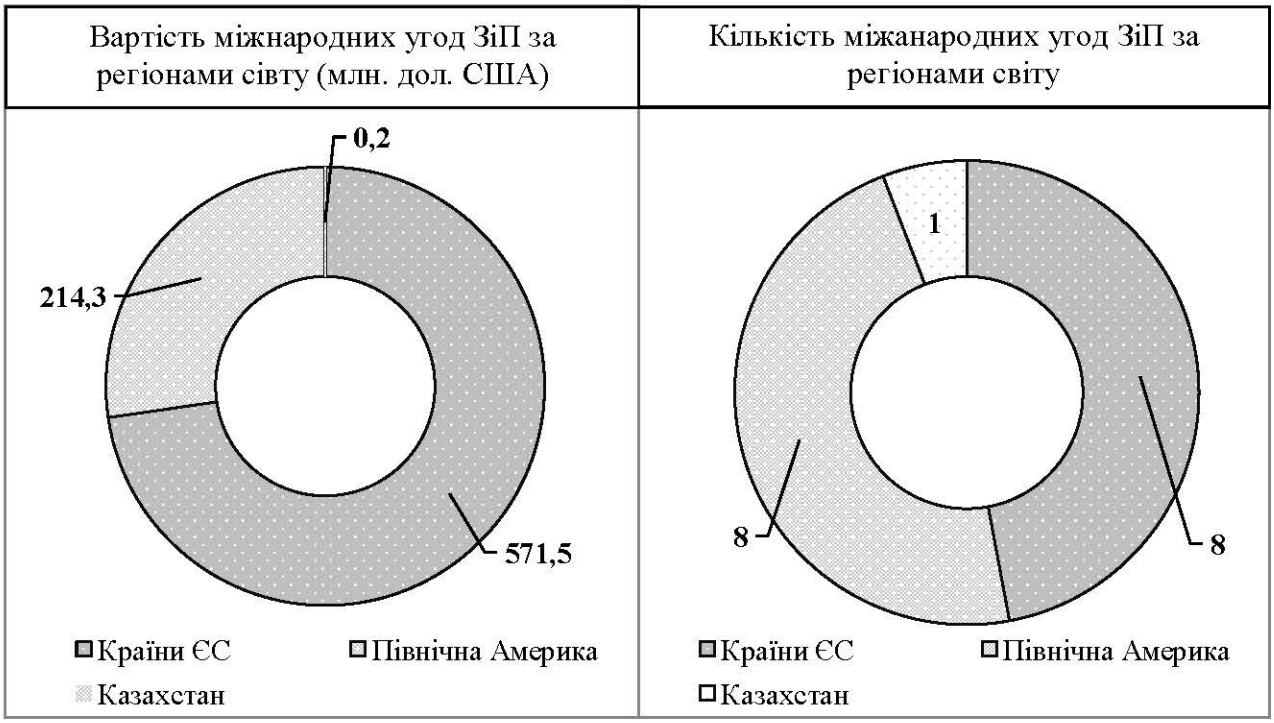

Рисунок 3.2 – Кількість та вартість міжнародних угод ЗіП України у 2023 році

Джерело: побудовано автором на основі джерела [63]

Представлені на рисунку 3.2 угоди – це ті угоди ЗіП, які були ініційовані іншими країнами; якщо говорити про ініціаторів зі сторони України в сторону інших країн, то кількість таких угод 6 – але частка цих угод відносно інших міжнародних досить мала – понад 11 млн дол. США.

Інвестиції з Північної Америки здебільшого надходили з фондів прямих і венчурних інвестицій, які робили капіталовкладення саме в IT–компанії України. Наприклад, група інвесторів Horizon Capital LLP придбала частку в онлайн–платформи Preply Inc – за оцінками угода становила близько 70 млн дол. США. Європейські інвестиції здебільшого включали угоди за участю великих конгломератів. Як приклад, можна згадати придбання Lifecell компанією NJJ Capital (французька інвестиційна компанія) [63].

Щодо загальної галузевої структури ЗіП України: основна частина припадає на галузь телекомунікацій (хоча угод на 2023 було 2), потім – технології (14 угод); нерухомість (4 угоди); сільське господарство – 4 угоди (на рис. 3.3 – вартість угод ЗіП).

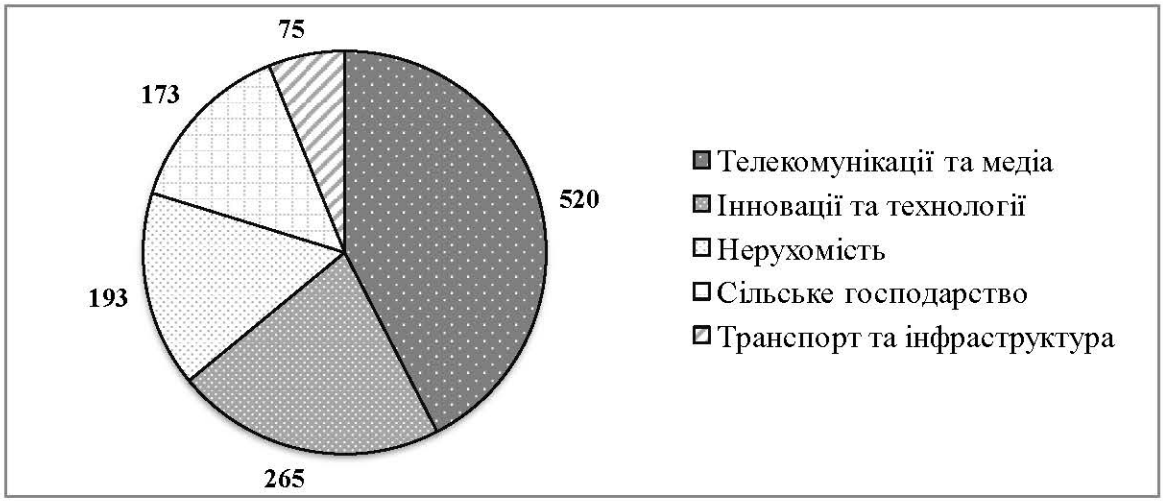

Рисунок 3.3 – Загальна галузева структура ЗіП України 2023 р. млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі джерела [63]

Галузева структура (рис. 3.3) побудована по вартості угод: тих, які займають найбільший капітал; інша кількість ЗіП або не розголошували вартість інтеграцій (банки; промислова продукція), або не містять великого капіталу.

Загалом, іноземні інвестори схильні укладати угоди в секторі інновацій та технологій України, який склав 65% усіх вхідних угод ЗіП у 2023 році (11 за кількістю угод). Така схильність до ІТ–індустрії пояснюється тим, що українські ІТ–компанії в переважній більшості працюють на міжнародних ринках, а отже, мають більше уваги з боку іноземних інвесторів та можливостей (детальніше галузева структура міжнародних ЗіП – рис. 3.4).

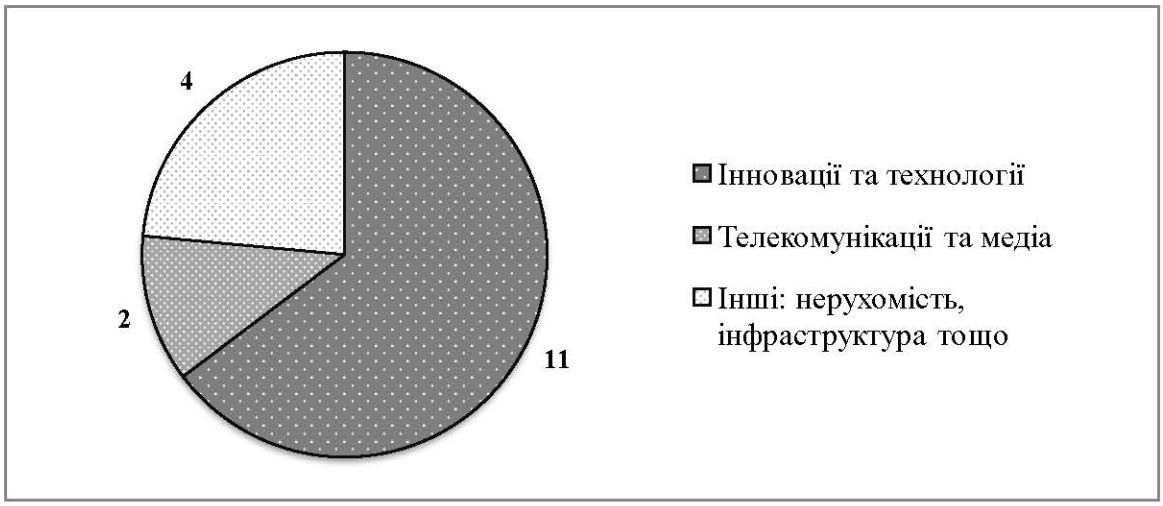

Рисунок 3.4 – Галузева структура міжнародних ЗіП України за кількістю інтеграційних угод на 2023 р.

Джерело: побудовано автором на основі джерела [63]

Загалом, міжнародні інвестиції в Україну та інтеграції зіткнулися з обмеженнями в умовах російського вторгнення, проте міжнародні угоди ЗіП продовжують становити важливу частину від загальної кількості угод, складаючи понад третину загальної їх кількості та майже двох третин вартості.

Для аналізу тенденцій у сфері ЗіП в Україні важливо розглянути конкретні приклади. У таблиці 3.1 наведено ключові приклади угод, що включають українські компанії.

Таблиця 3.1 – Приклади міжнародних ЗіП за участі українських компаній різного виду галузей

Компанії та процес	Галузь	Рік	Ціна угоди (дол. США)
Придбання банку "Правекс–Банк" італійською групою Intesa Sanpaolo	Банки та фінанси	2008 р.	750 млн
Придбання контрольного пакету акцій Епіцентром польської Intersport Polska S.A.	Споживчі товари	2023 р.	10 млн
Kaspi.kz (Казахстан) поглинула Portmone	Фінтех	2021 р.	5 млн
Миронівський хлібопродукт (МХП) придбав Perutnina Ptuj (Словенія)	Роздрібна торгівля, агропромисловість	2018 р.	200 млн
ДТЕК придбав BudaPower Kft (Угорщина)	Енергетика	2013 р.	Близько 25–30 млн
Астарта придбала AgroVision (Нідерланди)	Агропромисловість	2016 р.	Близько 20 млн

Джерело: побудовано автором на основі [37, 49]

Загалом, якщо брати загальний огляд прикладів міжнародних інтеграцій ЗіП України, не включаючи сектор ВТ, то проглядається розгалуженість та різноманітність напрямів інтеграційних процесів.

Це свідчить про диверсифікованість українських підприємств та їх готовність у процесах інтеграцій та розширення на міжнародних ринках. Розмір угод варіюється від відносно невеликих до значних, що показує різноманітність масштабів інтеграційних угод залежно від галузі та специфіки різних компаній. Загалом, це все підкреслює активність українських компаній та бажання просувати себе на міжнародних ринках;

характеризує їх готовність до співпраці з різноманітними іноземними партнерами в різних секторах економічної структури.

Для аналізу тенденцій у сфері ЗіП в галузі ВТ в Україні важливо розглянути конкретні приклади. У таблиці 3.2 наведено ключові приклади угод, що включають українські компанії.

Таблиця 3.2 – Приклади міжнародних ЗіП у галузі ВТ за участі в них українських компаній

Компанії та процес	Галузь	Рік	Ціна угоди (дол. США)
Поглинання стартапу Viewdle (технології розпізнавання облич та об'єктів) компанією Google	Технології	2012 р.	40 – 45 млн
Snapchat поглинув одеський стартап Looksery (технології модифікації потокового відео)	Технології	2016 р.	150 млн
Придбання української Depositphotos (посередник між авторами зображень та їх покупцями) компанією VistaPrint (частина Cimpress) (США)	Технології	2021 р.	85 млн
SoftServe придбала Coders Center (Польща)	Технології	2018 р.	10 млн
Українська EOS Launcher (Максим Поляков) поглинула Firefly Aerospace (США) (вже у 2022 продаж 58% акцій Firefly компанії НАСА)	Аерокосмічна	2017 р.	75 млн

Джерело: побудовано автором на основі джерел [9, 39, 49]

Розглянемо детальніше кожну з угод, представлених в таблиці 3.2.

Першою в таблиці розглянута компанія Viewdle. Компанія являла собою український стартап, основою праці якого є технології розпізнавання облич і об'єктів. У 2012 році компанію придбав Google на суму угоди понад 40 млн дол. США. Поглинання дало Google можливість інтегрувати передові

технології розпізнавання облич до власних продуктів, таких як Google+ та сервіси для обробки фотографій.

Щодо Looksery, який був заснований в Одесі, то робота компанії містила в собі розробку технологій модифікації потокового відео, що дозволяє користувачам/клієнтам змінювати потокове відео у реальному часі. У 2016 році Snapchat придбав Looksery на суму угоди понад 150 млн дол. США. Looksery сьогодні є основою для фільтрів Snapchat, які дозволяють додавати анімації та ефекти до відео.

Далі по списку Depositphotos (українська компанія, яка виступала посередником між авторами зображень та покупцями цих зображень). 2021 рік відзначився її придбанням компанією VistaPrint (яка є частиною компанії Cimpress) на суму угоди близько 85 млн дол. США. Поглинання призвело до того, що VistaPrint розширили асортимент своїх послуг, які включають доступ до бібліотеки стокових фотографій, відео, анімацій.

SoftServe представляє собою одну з найбільших IT–компаній України. У 2018 придбала польську Coders Center за понад 10 млн дол. США. Coders Center займався розробкою програмного забезпечення та IT–послугами. Поглинання призвело до зміцнення позицій SoftServe на ринку ЄС та розширило її технологічні можливості.

Щодо аерокосмічної промисловості, то маємо компанію EOS Launcher, яка була заснована українським підприємцем Максимом Поляковим. У 2017 році компанія поглинула американську Firefly Aerospace на суму угоди 75 млн дол. США (поглинання в результаті розорення компанії). Firefly Aerospace займалася розробкою ракет–носіїв для малих супутників. Як результат: Відновлення та розвиток Firefly Aerospace; Стратегічні партнерства та замовлення (співпраця з NASA).

Загалом, у 2023 більше половини угод ЗіП сектору технологій ініційовані іноземними фондами прямих та венчурних інвестицій.

Прикладами таких угод можуть послугувати наступні: Horizon Capital LLP (група інвесторів на чолі з компанією) частини підприємства Preply Inc., вартість якої оцінюється в 70 мільйонів доларів США; придбання компанією Mythical Games українського ринку ігор DMarket – угода оцінюється в понад 80 млн дол. США. Також Digital Media Solutions (США) придбала компанію ClickDealer, що займається маркетингом ефективності, разом із сервісом пошуку підрядників HomeQuote за 45 млн дол. США.

Внутрішні інвестори також залишаються досить активними в українських IT–компаніях та компаніях інтернет послуг. Компанія програмного забезпечення GoIT отримала інвестиції близько 15 млн дол. США від фонду Horizon Capital [63].

Отже, аналіз міжнародних ЗіП українських компаній показує, що технологічні стартапи України та підприємства мають гарний потенціал щодо інтеграційних процесів та входженням на глобальні ринки, залучаючи до себе інвестиції та сприяючи розвитку інновацій та технологій. Такі угоди зміцнюють інфраструктуру ринку та сприяють економічному зростанню секторів України, що демонструє визнання рівню розвитку та потенціалу українських технологій. Важливим етапом дослідження є також надання рекомендацій щодо активізації інтеграційних процесів сектору ВТ в Україні.

3.2. Рекомендації щодо активізації інтеграційних процесів у високотехнологічному секторі в Україні

У даному підрозділі буде розглянуто ключові рекомендації для покращення інвестиційного клімату та розвитку фондового ринку в Україні, як передумови активізації інтеграційних процесів у високотехнологічному секторі; також розглянуто проблематику захисту інтелектуальної власності та міжнародного трансферу технологій. Загалом, проводиться аналіз поточних

умов розвитку прописаних тем в Україні та надаються пропозиції щодо покращення цих ланок відносно конкретних умов їх існування. Зокрема, буде розглянуто заходи для зменшення бюрократичних перешкод, підвищення прозорості та ефективності їх державного управління; впровадження стимулів для залучення іноземних інвестицій. Особлива увага приділяється необхідності створення сприятливого регуляторного середовища, забезпеченні захисту прав інвесторів та покращення інфраструктури для ведення бізнесу.

Зосереджено увагу на тих заходах, які сприяють розвитку та стабілізації фондового ринку; шляхи підвищення його ліквідності, залучення нових учасників, інституційних інвесторів; вдосконалення нормативно–правової бази тощо. Також розглядаються можливості впровадження нових фінансових інструментів, підвищення фінансової грамотності населення та покращення корпоративного управління.

В економічній теорії існують різноманітні підходи щодо визначень інвестиційної привабливості країн як кількість об'єднаних умов: політичних, правових, економічних, екологічних, соціальних тощо. Вони якраз і впливають на діяльність інвесторів на міжнародному ринку капіталу.

Основу системи чинників інвестиційного клімату складають в першу чергу політико–правове середовище (політична стабільність країни, суспільства, наявність та стабільність нормативно–правової бази діяльності підприємств та інвесторів), економічне середовище (національна валюта – її стабільність, темп інфляції, режими оподатковування, валютне регулювання та контроль), до структури якого входить стан фондового ринку (ФР) та стан фінансово–кредитного механізму, платоспроможність внутрішнього ринку тощо.

ФР (елемент ринку капіталів та фінансових відносин, де здійснюється емісія, купівля/продаж цінних паперів) є дуже чутливим ринковим

утворенням до кризових явищ економіки та є вагомою частиною механізму фін. ринку, який безпосередньо впливає на розвиток національної економіки. [14, 28].

Загалом, розглядаючи проговорені вище фактори, можна визначити наступні основні рекомендації щодо покращення інвестиційного клімату України (див. табл. 3.3). Україна, загалом, має значний потенціал для залучення до себе інвестицій, однак для покращення цього клімату необхідні системні зміни у багатьох ключових сферах діяльності.

Таблиця 3.3 – Рекомендації щодо покращення інвестиційного клімату України по сферах діяльності

Сфера	Пояснення
Політична та макроекономічна стабільності	Політична стабільність: проведення прозорих виборів та забезпечення підзвітності уряду; розвиток забезпечення верховенства права. Макроекономічна стабільність: реформи у фіскальній та монетарній політиці; зниження державного боргу та дефіциту бюджету.
Боротьба з корупцією	Впровадження прозорих процедур державних закупівель та тендерів. Посилення роботи антикорупційних органів, забезпечення їх незалежності. Впровадження електронних систем управління та звітності. Забезпечення прозорості в роботі державних службовців та політиків.
Розвиток правової системи	Судова система: незалежність суддів та прозорості у їх призначенні на посади. Підвищення ефективності розгляду справ. Право власності: прозорість процедур реєстрації та захисту прав власності; забезпечення виконання судових рішень та боротьба з рейдерством.
Доступ до фінансування	Створення сприятливих умов для розвитку фінансового сектора; направлена підтримка малого та середнього бізнесу.
Людський капітал	Інвестування в освіту; підтримка програм реемігрції для повернення українських спеціалістів.
Інновації та технології	Підтримка стартапів та інноваційних компаній; стимулювання міжнародної кооперації; підтримка українських технологічних компаній.

Джерело: побудовано автором на основі [29]

Загалом, Україна досягла значного успіху у відновленні після початку повномасштабної війни, демонструючи позитивні ознаки щодо економічного зростання інтеграційних процесів та напрацювання перспектив. Завдяки потенціалу, який отримується з фін. Допомогами та більш ефективними розв'язання проблем блокування економічних кордонів, будується потенціал для збільшення вартості та кількості інтеграційних угод: як національних, так і транснаціональних. Кілька інвестиційних проєктів наразі вже знаходяться в процесі реалізації. Прикладом може послугувати створення Фонду розвитку України за підтримки передових інвестиційних компаній США BlackRock і JPMorgan. USAID та «Українська залізниця» також спільно підписали меморандум про з'єднання Львова з європейською транспортною мережею, новаторським розвитком, вплив якого залишатиметься резонансом ще довго після закінчення війни шляхом збільшення швидкості наземного експорту залізницею та зміцнення зв'язки між Україною та країнами ЄС. Також Black Iron (компанія Канади), яка сьогодні видобуває залізну руду в Кривому Розі, зайнялась пропозицією до українського уряду щодо підписання інвестиційної угоди, яка передбачатиме ще 1,1 млрд дол. іноземних інвестицій у гірничо–збагачувальний комбінат [37, 9, 102]. Тобто, якщо говорити про розвиток інвестиційного клімату нашої країни, то підхід до цього вимагає комплексні та системні реформи, які являють собою платформу для забезпечення постійного зростання та покращення економічної структури та життєвого рівня населення, що буде провокувати міжнародні інвестиції до їх застосування на наших ринках, і як результат – збільшення інтеграційних процесів. Фондовий ринок (ФР) є ключовим складником фінансової системи. Він є важливим механізмом у процесі залучення капіталу для підприємств та сильно сприяє економічному зростанню та розвитку; надає інвесторам важливі для них можливості для диверсифікації своїх напрямів бізнесу. Основні рекомендації щодо розвитку ФР в Україні наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Рекомендації щодо покращення фондового ринку України по сферах діяльності

Сфера	Пояснення
Законодавча база	Модернізація законодавства та посилення механізмів захисту прав інвесторів.
Прозорості та довіра	Впровадження вимог щодо регулярного та розкриття фінансової інформації компаніями, розвиток аудиту ті звітності.
Інфраструктура ФР	Розвиток інвестування у сучасні технології для забезпечення ефективності торгівлі.
Фінансова грамотність	Впровадження освітніх програм; підвищення фінансової грамотності населення.
Умови для інвесторів	Запровадження податкових пільг та стимулів для інвесторів. Спрощення процедур виходу на фондовий ринок для іноземних інвесторів, як результат – створення позитивних умов для залучення міжнародного капіталу.
Підтримка інституційних інвесторів	Розвиток приватних та корпоративних фондів як потужних інституційних інвесторів.
Асортимент фінансових інструментів	Запровадження новітніх фінансових інструментів: деривативів, біржових фондів. Пошук нових підходів до розвитку цих фінансових інструментів.
Ліквідність ринку	Залучення нових емітентів через заохочення підприємств та організацій до виходу на ФР через первинне публічне розміщення акцій компанії. Запровадження та розвиток діяльності корпорацій для забезпечення постійної ліквідності.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Загалом, Україна має значний потенціал для розвитку ФР, але сьогодні сектор стикається з великою кількістю викликів. Разом з тим, успішне вирішення цих питань може сильно покращити інвестиційний клімат у країні та залучити значні обсяги іноземних інвестицій.

Глобальні тенденції інтелектуалізації економіки спричинили появу нового типу економіки – інноваційної, де знання відіграють ключову роль. Відповідно, для забезпечення інноваційного розвитку економіки на світовому рівні, включаючи Україну, надзвичайно важливими стали питання ефективного захисту прав інтелектуальної власності. Сучасний стан

інтелектуальної сфери в Україні демонструє позитивні зрушення, хоча ступінь їх захисту є низьким, що часто стає причиною конфліктів на міжнародному економічному ринку. У сьогоденні, у період воєнного стану, дотримання вищевказаних прав стає ще важливішим та водночас важчим для контролювання процесом. Ефективне забезпечення цих прав можливе лише за умови тісної взаємодії між правоохоронними відомствами або органами, що займаються інтелектуальною власністю, та правовласниками. Надійна правова база, соболиво під час воєнного стану, є критично важливою щодо питань захисту інтелектуальної власності. Зокрема, 1 грудня 2022 року було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав». Побудова ефективноого механізму щодо захисту інтелектуальної власності є вагомим напрямом розвитку та є дорогою до інтеграції в ЄС з подальшим пристосуванням нашого законодавства до новітніх умов його існування [32]. Щодо вирішення вищесказаних правових проблем та посилення захисту інтелектуальної власності у нашій країні, то влада та зацікавлені сторони мають спрямувати свої зусилля на кількох ключових факторах: розширення та посилення кооперацій між правоохоронними органами та власниками прав; безперервне покращення законодавства у сфері інтелектуальної власності; посилення механізмів правозастосування та забезпечення необхідними ресурсами правоохоронні органи; покращення обізнаності громадян про важливість дотримання вищевказаних прав, надання рекомендацій окремим особам і підприємствам; спрощення адміністративного судочинства для забезпечення ефективного вирішення питань щодо інтелектуальної власності.

Конкурентна спроможність України на міжнародному ринку залишається нестійкою. Через повномасштабну війну наша держава втратила значну частину свого промислового та інвестиційного потенціалу, а масштабна міграція призвела до вагомих змін у людському ресурсі. Водночас фінансова та технологічна допомога з боку США та ЄС сприяє значному прориву в галузі трансферу технологій [1].

Вперше в історії Україна отримала доступ до найсучасніших технологій та розробок, включаючи медичні, військові, оборонні галузі. Важливо зазначити, що цей трансфер здійснюється на державному рівні під державні гарантії. Це відкриває перед Україною можливість не лише захистити свою незалежність та територіальну цілісність, але й здійснити інноваційний прорив у розвитку своєї економіки. Також дотримання принципів прозорості трансферу технологій, урегульованої поведінки учасників ринку, є важливими факторами подальшого цивілізаційного розвитку України. У цьому контексті варто звернути увагу на особливості розвитку міжнародно–правового регулювання трансферу технологій, а також на гарантії та обмеження, які містяться в міжнародних зобов'язаннях. Навіть імплементація норм європейських директив та регламентів в українське законодавство не забезпечує автоматичного розвитку та прозорого технологічного обміну та трансферу технологій.

Отже, розглянуто ключові рекомендації щодо покращення інвестиційного клімату та розвитку фондового ринку в Україні, як передумови активізації інтеграційних процесів у високотехнологічному секторі. Розглянуто проблематику захисту інтелектуальної власності та міжнародного трансферу технологій. Надано пропозиції щодо покращення розглянутих ланок. Проаналізовано важливість необхідності створення сприятливого регуляторного середовища, забезпеченні захисту прав інвесторів та покращення інфраструктури для ведення бізнесу.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3

За результатами третього розділу зроблено наступні висновки.

1. Проаналізовано економічні тенденції інтеграційних угод ЗіП в Україні: характеризуються поступовим відновленням. Визначено міжнародну роль України в інтеграційних процесах та основних закордонних інвесторів: напрям інвестицій найбільший в ІТ–секторі, а загальна кількість та вартість вхідних обсягів угод припадає на Північну Америку та Європу. Проаналізовано галузеву структуру ЗіП України: основні галузі загальні (медіа, технології, нерухомість); галузі тільки міжнародних ЗіП (технології, медіа, інфраструктура). Розглянуто одні з найбільших міжнародних ЗіП України по різних галузях. Розглянуто найбільші та важливі міжнародні ЗіП України в галузі ВТ – визначено економічні тенденції галузі ВТ.

2. Розглянуто ключові рекомендації щодо покращення інвестиційного клімату та розвитку фондового ринку в Україні, як передумови активізації інтеграційних процесів у високотехнологічному секторі. Розглянуто проблематику захисту інтелектуальної власності та міжнародного трансферу технологій. Надано пропозиції щодо покращення розглянутих ланок: заходи для зменшення бюрократичних перешкод, підвищення прозорості та ефективності їх державного управління; впровадження стимулів для залучення іноземних інвестицій. Проаналізовано важливість необхідності створення сприятливого регуляторного середовища, забезпеченні захисту прав інвесторів та покращення інфраструктури для ведення бізнесу.

ВИСНОВКИ

У роботі проаналізовано науково–практичне завдання дослідження міжнародних інтеграційних процесів ЗіП у галузі ВТ, спрямованого на оцінку та аналіз розвитку наданих інтеграційних процесів, а також обґрунтування важливості таких процесів для України з рекомендаціями щодо цього. За результатами виконання кваліфікаційної роботи отримано наступні висновки:

1. Визначено сутність злиттів (процес, при якому йде приєднання однієї/кількох компаній до вже існуючої, або утворення нової) та поглинань (дії з придбання контрольного пакету акцій з метою контролю організації). Визначено суб'єкти ЗіП: корпорації та фінансові інституції. Розглянуто види злиттів за їх характером (горизонтальні, вертикальні, конгломератні), способом та умовами інтеграції, механізмом реалізації; та поглинань за ставленням менеджменту (дружнє / вороже) та за стратегією поглинання.

2. Визначено, що на основі МРК працює механізм міжнародних ЗіП. Прямі інвестиції можуть стати ключовим елементом побудови стратегій інтеграції; портфельні надають можливість інвесторам залучати фінансування. Позики можуть забезпечити необхідні ресурси для реалізації інтеграції. Визначено, що ТНК та МНК відіграють ключову роль у формуванні та розвитку міжнародних ЗіП. Проаналізовано, що міжнародні ЗіП мають власні особливості порівняно з національними на основі географічних, міжкультурних, регуляторних аспектів тощо.

3. Визначено сутність поняття високих технологій, як сектору економіки (містить в собі розробку, виробництво та застосування товару або послуг, які базуються на передових наукових, інформаційних та технологічних досягненнях, та який в більшості випадків витрачає великий капітал на дослідження). Розглянуто роль ВТ як рушійної сили розвитку

економіки за умов глобалізації. Проаналізовано класифікацію секторів за рівнем технологій по ОЕСР (високі технології, середньо–високотехнологічні, середньо–низькотехнологічні, низькотехнологічні) та детально розглянуто галузі секторів.

4. Проаналізовано кількість та вартість транснаціональних ЗіП, починаючи з 2008 року: динаміка загально має характер до збільшення інтеграцій та їх цін; останні роки – більш негативний характер, що проглядається і в наступних проаналізованих показниках. Визначено, що рівень агресивності з кожним роком зменшується. Проаналізовано динаміку кількості/вартості інвестицій в процеси ЗіП: має характер збільшення як угод, так і капіталу. Розглянуто найбільші та важливі міжнародні ЗіП: кількість ЗіП від 1 млрд дол. США становлять половину всіх угод. Визначено основні галузі ЗіП: промислова, ВТ, фінанси (за кількістю угод); фінанси, енергетична галузь, матеріали (по вартості угод). Проаналізовано географічну структуру міжнародних ЗіП: половини на Північну Америку, по ¼ частині на ЕМЕА та Азіатсько–Тихоокеанський регіон.

5. Проаналізовано галузі ВТ ЗіП, які найбільше приймають участь в інтеграційних процесах: аерокосмічна, біотехнологічна, ІТ–сектор. Визначено, що інвестиції є рушійною силою ЗіП ВТ. Визначено, що центрами технологічного розвитку є США, Китай, Канада та країни ЄС. Основну частину найдорожчих міжнародних ЗіП ВТ становлять компанії галузі фармацевтики та біотехнологій.

6. Проаналізовано тенденції інтеграційних угод ЗіП в Україні: поступове відновлення. Визначено міжнародну роль України в процесах ЗіП та закордонних інвесторів: напрям інвестицій найбільший в ІТ–секторі, а загальна вартість вхідних угод припадає на Північну Америку та Європу. Проаналізовано галузеву структуру ЗіП України – галузі усих ЗіП: медіа, технології, нерухомість; галузі міжнародних ЗіП: технології, медіа,

інфраструктура. Розглянуто одні з найбільших міжнародних ЗіП України по різних галузях. Розглянуто найбільші та важливі міжнародні ЗіП України в галузі ВТ, де кількість угод в основному припадають на ІТ–сектор.

7. Розглянуто ключові рекомендації щодо покращення інвестиційного клімату та розвитку фондового ринку в Україні та проблематику захисту інтелектуальної власності. Надано пропозиції щодо їх покращення: загальні заходи для зменшення бюрократичних перешкод, підвищення прозорості та покращення ефективності їх державного управління; впровадження стимулів для залучення іноземних інвестицій. Проаналізована важливість та необхідність створення сприятливого середовища, забезпечення захисту прав інвесторів та компаній; покращення інфраструктури для ведення бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакалінська О. О. Міжнародний трансфер технологій в умовах сучасних викликів. *Платформа стратегічної та законотворчої аналітики.* 2023. URL: https://coordynata.com.ua/miznarodnij–transfer–tehnologij–v–umovah–sucasnih–viklikiv

2. Виговський Г.М. ТНК як суб'єкти глобального контролю. *Міжнародний збірник наукових праць.* 2006. С. 52 – 62.

3. Вовк. С. Стратегії ТНК: Злиття та Поглинання: Видання Тернопільського національного економічного університету. *Журнал Європейської Економіки.* 2013. №1. С. 28 – 41.

4. Гапонюк М. Сучасний стан розвитку фондового ринку в Україні. *Грааль Науки.* 2023. С. 124 – 127.

5. Гончаров С. М., Кушнір Н. Б. Тлумачний словник економіста. Київ, 2009. С. 140.

6. Господарський кодекс України від 08.03.2024 р. № 436–IV *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436–15#Text

7. Даниліна С.О. Розвиток світового ринку M&A в умовах глобалізації. *Економічна теорія та історія економічної думки.* 2018. №13. С. 3 – 12.

8. Коломійцева О. В. Мотиви та причини процесів злиття та поглинань підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. №6(132). С. 142–149.

9. Карпенко О. Угода року: Snapchat купив одеський стартап Looksery за $150 млн. URL: http://surl.li/ullak

10. Кириченко О.А. Деякі аспекти злиття та поглинання компаній у світлі побудови нової інтеграційної системи економіки. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. С. 45–56.

11. Ковальчук Т., Конончук О. Міжнародні Злиття та Поглинання як фактор посилення конкурентоспроможності ТНК. *Галицький економічний вісник.* 2020. URL: https://visnyk.tntu.edu.ua/index.php?lang=eng

12. Кравчук В.О. Особливості процесу злиття та поглинання у міжнародному бізнесі. *Young Scientist.* 2020. С. 37 – 40.

13. Максименко І. Я. Злиття та поглинання як інструмент інноваційного розвитку: стан та перспективи в Україні. *Економічний вісник.* Запоріжжя, 2018. С. 43 – 50.

14. Мошляк І. О. Інвестиційний клімат в Україні та напрями його покращення. *Вчені записки Університету «КРОК».* №2 (54). 2019. URL: https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni–zapiski–universitetu–krok/article/view/175/207

15. Носова О.В. Прямі іноземні інвестиції ТНК як фактор інноваційного розвитку. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.* 2021. С. 45 – 56.

16. Отенко І., Птащенко О. Тенденції розвитку високотехнологічної сфери в умовах глобалізації: *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2020. С. 65–76.

17. Петленко Ю. В., Керімов П. О. Теоретичні аспекти злиття та поглинання компаній. *Фінанси інституційних секторів економіки.* 2013. С. 113–121.

18. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022. р. №. 2465–IX. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465–20

19. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 16.10.2020. № 143–V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143–16#Text

20. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 08.03.2024 р. № 2275–VIII. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275–19

21. Про холдингові компанії: Закон України від 27.04.2024 р. № 3528–IV. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528–15#Text

22. Прушківська Е. Сутність та структура високотехнологічного сектору національної економіки. *Economics Bulletin.* 2019. С. 43 – 52.

23. Птащенко О. В. Глобалізаційні процеси в економіці: Особливості «злиття» та «поглинання» компаній у міжнародному бізнесі. *Бізнесінформ.* 2021. № 1. С. 34 – 40.

24. Пучко І.В. Тенденції та пріоритети розвитку злиттів та поглинань в умовах інституційних трансформацій. *Вісник Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип. 3. С. 769–773.

25. Сіденко С., Кір'яков Д. Стратегія і тактика міжнародних злиттів. *Міжнародна економічна політика.* 2012. С. 55 – 81.

26. Табахарнюк М.О. Гра на мільйон: практика злиття та поглинання в Україні. Київ, 2012. С 302.

27. Табахарнюк М.О. Серія Економічні науки. Класифікація угод зі злиття та поглинання компаній у сучасній економіці. *Серія Економічні науки.* 2017. С. 110 – 115.

28. Тімошенко. Н. Стратегічні напрями розвитку фондового ринку України. *Економіка та суспільство.* 53, 2023. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2617

29. Торбич Б., Волос М., Гарбуз М., Соколов А., Якубець М. Принципи покращення інвестиційного клімату в умовах воєнного стану. *Академічні візії.* 2024. URL: https://academy–vision.org/index.php/av/article/view/831/750

30. Форми міжнародного руху капіталу. *Бібліотека Букліб*. URL: https://buklib.net/books/26953/

31. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435–IV. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435–15#Text

32. Шаповалова А.О. Правовий захист об'єктів інтелектуальної власності в умовах воєнного стану: збереження та безпека інновацій. *Юридичний науковий електронний журнал*. №2. 2023. URL: https://doi.org/10.32782/2524–0374/2023–2/153

33. Araújo L., Silva R., Silva E., Pereira A. Mergers and acquisitions in the context of globalization. 2018. URL: https://recipp.ipp.pt/handle/10400.22/12379

34. Bain Company. M&A Report. M&A in Technology: Getting Serious about Product Synergies. URL: https://www.bain.com/insights/technology–m–and–a–report–2024/

35. BBC News. Vodafone sells Verizon stake for $130bn. 2 September 2013. URL: https://www.bbc.com/news/business–23933955

36. Bhagat M. Mergers and Acquisitions Basics: All You Need to Know. 2011. P. 279.

37. Bloomberg. URL: https://www.bloomberg.com/

38. Business Corporation Law. New York Consolidated Laws – BSC § 901/ Power of merger or consolidation. 2021. URL: https://codes.findlaw.com/ny/business–corporation–law/bsc–sect–901.html

39. BusinessUa. Google закриває найуспішніший український стартап Viewdle. 2014. URL: https://businessua.com/telekom/google–zakrivae–naiupishnishii–ukrainskii–startap–viewdle–10564.html

40. Bytsiura Y. Cross–border mergers and acquisitions. *Foreign trade economics finance law*. 2022. URL: 10.31617/zt.knute.2022(121)06

41. Cambridge Dictionar. High technology. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/high–technology

42. CNN Money. Amoco, BP merger OK'd. 1998. URL: https://money.cnn.com/1998/12/30/deals/bp/

43. Code of Federal Regulations. URL: https://www.ecfr.gov/

44. Companies Act 2006. Part 27. Mergers and divisions of public companies Chapter 2. URL: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/part/27

45. Corporate Finance Institute. Mergers & Acquisitions (M&A). URL: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/valuation/mergers–acquisitions–ma/

46. Corporate Finance Institute. Mergers Acquisitions M&A Process: Overview of the M&A Process. URL: https://corporatefinanceinstitute.com/resources/valuation/mergers–acquisitions–ma–process/

47. DePamphilis D. Mergers, Acquisitions, and Other Restructuring Activities: An Integrated. 2019. P. 425.

48. Directive (EU) of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 relating to certain aspects of company law. Eur–lex. URL: https://eur–lex.europa.eu/legal–content/EN/TXT/?uri=celex%3A32017L1132

49. Forbse Ukraine. URL: https://forbes.ua/

50. Free Share Purchase Agreement. *Law Deport.* URL: https://www.lawdepot.com/contracts/stock–purchase–contract/?loc=US#:~:text=A%20Share%20Purchase%20Agreement%20is,details%20of%20a%20stock%20deal.

51. Gaughan P. A. Mergers, Acquisitions, and Corporate Restructurings. 2017. P. 660.

52. Georgios K. Du Pont Analysis of a Bank Merger and Acquisition between Laiki Bank from Cyprus and Marfin Investment Group from Greece. *MIBES.* 2011. P. 157–176.

53. Ghosh. R. Mergers and Acquisitions, second edition: strategy, valuation and integration. Edition 2. 2023. P. 524.

54. Glossary: Joint Production Agreement. *Practical law.* URL: https://ca.practicallaw.thomsonreuters.com/Glossary/CAPracticalLaw/I188aaba0f92311e498db8b09b4f043e0?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true

55. Harper J. Knowledge Hub: What is a joint venture agreement? *Knowledge Hub.* 2023. URL: https://harperjames.co.uk/article/joint–venture–agreement–faqs/#:~:text=A%20joint%20venture%20agreement%20is,of%20a%20joint%20venture%20dispute.

56. Hatzichronoglou T. OECD Science, Technology and Industry Working Papers. Revision of the HighTechnology Sector and Product Classification. 1997.

57. Horizontal Merger Guidelines. URL: https://www.justice.gov/atr/horizontal–merger–guidelines–08192010

58. Horne J., Wachowicz M., J. Fundamentals of Financial Management: Prentice Hall. 2004. P. 22–23. URL: http://ijevanlib.ysu.am/wp–content/uploads/2018/01/fundamentals–of–financial–management–Van–horne.pdf

59. Institute of Mergers, Acquisiyions and Alliances. URL: https://imaa–institute.org/

60. International Capital Market: Fundamentals & Role. *StudySmarter UK.* URL: URL: https://www.studysmarter.co.uk/explanations/macroeconomics/economics–of–money/international–capital–market/

61. International Chamber of Commerce. URL: https://iccwbo.org/dispute–resolution/dispute–resolution–services/arbitration/rules–procedure/2021–arbitration–rules/

62. International Court of Justice. Statute of the International Court of Justice. URL: https://www.icj–cij.org/statute

63. KPMG. M&A Radar 2023: Ukraine. 2024. URL: https://kpmg.com/xx/en/home.html

64. Lawinside: High technology Definition. URL: https://www.lawinsider.com/dictionary/high–technology

65. Logan D. Wall Street Words: An A to Z Guide to Investment Terms for Today's Investor. 2012. P. 424.

66. Macrotrends. URL: https://www.macrotrends.net/

67. Mannesmann to accept bid. German telco agrees to terms of Vodafone's $183 billion offer. 2000. URL: https://money.cnn.com/2000/02/03/europe/vodafone/

68. Marketwatch. Rio Tinto to buy Alcan for $38 billion. 2007. URL: https://www.marketwatch.com/story/rio–tinto–agrees–to–acquire–alcan–for–381–billion–in–cash

69. Merriam–Webster. High technology. URL: https://www.merriam–webster.com/dictionary/high%20technology

70. Michael E., Larry H. Mergers and Acquisitions Basics: The Key Steps of Acquisitions, Divestitures. 2017. P. 130.

71. Milan P. University of Defence, Faculty of Economics and Management, Brno, Czech Republic. Cyber security within the globalization process. URL: http://journal.dresmara.ro/issues/volume3_issue1/02_podhorec.pdf

72. Model business corporation act Comments copyright a American Bar Foundation and Law and Business, Inc. reproduced with permission. *FindLaw*. URL: https://www.systemday.com/usa–company–law/

73. Nazia A. Role of transnational corporations (tncs) in the world economy – an evaluation. *Journal of business and society*. 2020. P. 139 – 150. URL: https://www.southern.ac.bd/wp–content/uploads/2021/10/A–8–PP–139–153.pdf

74. Neamat S. A. Strategy for the Growth and Internationalization of Companies: International Mergers and Acquisitions. *International Journal of Information, Business and Management.* 2022. С. 28 – 33.

75. News Microsoft. URL: https://news.microsoft.com/

76. NVIDIA Newsroom. URL: https://nvidianews.nvidia.com/

77. Office of the Comptroller of the Currency. Sample Agreement – Merger. URL: https://occ.gov/static/licensing/form–merger–agreement–v2.pdf

78. Pervaiz M., Zafar F. International Journal of Information, Business and Management: Strategic Management Approach to Deal with Mergers in the era of Globalization. *International Journal of Information, Business and Management.* 2014. P. 170–180.

79. Pharmaceuticalonline. Astra, Zeneca To Merge. 1998. URL: https://www.pharmaceuticalonline.com/doc/astra–zeneca–to–merge–0001

80. Quick–Reference Guide. Navigating European M&A Regulations. URL: https://www.investeurope.eu/media/7821/101237_ie_european_ma_regulations_guide_240229.pdf

81. Reuters. AerCap to buy GE's aircraft leasing unit in $30 billion deal. 2021. URL: https://www.reuters.com/article/us–ge–divestiture–idUSKBN2B219V/

82. Reuters. Bayer cuts Monsanto deal value to $63.5 billion on revised debt. Reuters. 2018. URL: https://www.reuters.com/?edition–redirect=uk

83. Reuters. Enbridge buying Spectra in $28 billion deal. 2016. URL: https://www.reuters.com/article/us–spectra–energy–m–a–enbridge–inc–idUSKCN11C13H/

84. Reuters. Holcim, Lafarge agree to merger to create cement giant. 2014. URL: https://www.reuters.com/article/us–lafarge–holcim–idUSBREA3314L20140407/

85. Reuters. Novartis to buy Alcon stake for $39 billion. 2008. URL: https://www.reuters.com/article/us–novartis–idUSZAT00762320080407/ 90

96. The Hart–Scott–Rodino Antitrust Improvements Act. URL: https://uscode.house.gov/view.xhtml?req=granuleid:USC–prelim–title15–section18a&edition=prelim

97. The New York Times. Nokia and Siemens to merge in $31.6 billion deal – Business – International Herald Tribune. 2006. URL: https://www.nytimes.com/2006/06/19/business/worldbusiness/19iht–web.0619nokia2.2000650.html

98. Thomson R. Trade & Supply. Mergers and Acquisitions. URL: https://www.thomsonreuters.com/en.html

99. U.S. Department of Justice and the Federal Trade Commission Vertical Merger Guidelines. URL: https://www.ftc.gov/reports/us–department–justice–federal–trade–commission–vertical–merger–guidelines

100. Understanding International Capital Markets. *Libraries*. URL: https://open.lib.umn.edu/internationalbusiness/chapter/7–2–understanding–international–capital–markets/

101. UNIDO. Classification of manufacturing sectors by technological intensity. URL: https://stat.unido.org/content/learning–center/classification–of–manufacturing–sectors–by–technological–intensity–%28isic–revision–4%29;jsessionid=B99E902A3918AB9F3DF9859923DFC4F4

102. United States Agency for International Development, USAID. URL: https://www.usaid.gov/uk/ukraine

103. USA Today. DOJ approves Anheuser–Busch InBev's $107 billion deal for SABMiller. URL: https://www.usatoday.com/story/money/business/2016/07/20/report–doj–ok–ab–inbev–sabmiller–deal/87347546/

104. Vienna Convention on the Law of Treaties. 1969. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf